

תורתו מוגן לנו

ביאורים ופנינים יקרים בעניני תורתו
ודרכי עבודתו של התנא האלקי
רבי שמעון בר יוחאי

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת יום ל"ג בעומר, יומא דהילולא רבא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, הננו מתכבדים להגיש בזה לקהל שוחרי התורה ולומדי' קונטרס 'תורתו מגן לנו' והוא ליקוט פנינים וביאורים נבחרים על מעלתו ומדריגתו של רשב"י, וגודל קדושת יומא דין "ל"ג בעומר", מלוקטים מתורת הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

הקובץ נחלק לשני שערים:

צדיק יסוד העולם – ובו יבואר גודל קדושתו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ומעלתו על שאר התנאים.

זכאה חולקי יומא דין – ובו יבואר ענין ומעלת ל"ג בעומר.

בסוף כל שער, הבאנו ביאור בכללות הסוגיא הנידונה בשער ההוא.

חלק נרחב מן הביאורים בהקונטרס נסובו אודות הענין העיקרי בעבודת הרשב"י, והוא – גילוי פנימיות התורה על-ידו. וראוי לציין אשר בדורות דנן, מאז האיר בעולם אור שבעת הימים מורנו הבעש"ט, והשקה בטובו לרבבות ישראל מבאר מים חיים – תורת החסידות, נתפרסמה תורה זו דהרשב"י ביותר וביותר, ואפשר לכל להבינה על בורי', ות"ל אשר מדור לדור הולך ומתפשט לימוד תורה קדושה זו.

וזאת למודעי, שבד"כ לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. על כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בשולי המבואות), שם נתבארו הדברים באריכות ובמתקנות, ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויהא רעוא מן שמיא שבזכות לימוד תורתו הק' דרשב"י נזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו וכמאמר "בהאי חיבורא דילך (ספר הזוהר) יפקון מן גלותא ברחמים" (זהר ח"ג קכד, ב ברע"מ), ונזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעי' י, ט) בביאת המשיח, תכף ומיד ממש.

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו

הוא ימליץ טוב בעדינו אדונינו בר יוחאי

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President st.

Brooklyn, NY

11213

718-473-3924

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

טלפון: 03-960-4832

פקס: 03-960-7370

תוכן הענינים

צדיק יסוד העולם

יום ההילולא דרשב"י על ימי הסתלקות שארי צדיקים.

דבריו עושים פרות

ירידת גשמים ע"י דרוש בתורה יד
ביאור החילוק בין רשב"י שהמשיך ירידת גשמים ע"י לימוד התורה לשאר התנאים שהוצרכו להתפלל על זה.

איש א-להים קדוש הוא

"תורתו אומנותו": איכות הלימוד יז
ביאור התואר שאמרו תלמידי הרשב"י עליו "מאן פני האדון ה' דא רשב"י", שהוא מחמת עוצם ביטולו לקוב"ה; חידוש בגדר הענין דתורתו אומנותו ע"פ דברי הזה"ק.

כי הוא אות עולם היה

מעלת מע"ט אצל "מארי תורה" ימ
מקשה מהו מעלת "כתר שם טוב" - מע"ט - גבי רשב"י ש"תורתו אומנותו"; יביא מירושלמי דמשמע לכאור' דמע"ט הוא התכלית דלימוד

אורך האיר בחשכה

לכל ישראל האיר ז
ביאור החילוק בין הנהגת רשב"י בצאתו מן המערה בשנה הי"ב, ד"כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף", לבין הנהגתו בשנה הי"ג, ד"כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון", הגם דלכאורה דוקא אז הי' צ"ל בפרישות יותר מן העולם; הסברת ענינו של רשב"י דמדרגתו היתה גבוהה ביותר ומכל מקום השפיע לכל ישראל.

הוציא אור תעלומה י
פעולת רשב"י בגילוי הברכה גם בענינים דהיפך הברכה.

זכה רבים וזכה יא
פעולת רשב"י גם באלו הנמצאים במעמד ומצב ירוד.

יכול לפטור העולם יא
החילוק בין רשב"י לשאר הצדיקים בפעולתו על העולם; ביאור מאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין"; ביאור מעלת

אין סתירה בין הענינים; ענין עבודת רשב"י; יבאר אמאי "מסי ר"ש" מה ד"מחי ר"א; מיישב שפיר אמאי דוקא רשב"י הוא בעל המימרא ד"כתיב שם טוב עולה על גביהן".

התורה, אך יוכיח לאידך דמעלת המע"ט היא משום שמוסיפים שלימות בתורה; יקדים מעלת עשיית משכן לו ית' דווקא בענינים שפלים, ויקשה הכיצד ישכון זה יחד עם העסק בתורה; יבאר דבאם בעבודתו הוא בטל לרצון בוראו אזי

זכאה חולקי יומא דין

אות הקשת לא נראה

סימן לביאת המשיח לו
ביאור מחודש בטעם המשחק בקשת בל"ג
בעומר - למעליותא

הוראה בעבודת ה' – בח הביטול לו
לימוד הוראה מזריקת החץ ע"י מתיחת הקשת
- נתינת הכח מל"ג בעומר לעבוד את ה' בביטול
כדבעי.

בשבתו עם חברים

כיצד לא נהגו תל' ר"ע כבוד זב"ז. לח
יקשה כיצד יתכן שכ"ד אלף תלמידי ר"ע מתו
בפרק א' רק מצד זה שלא נהגו כבוד זב"ז;
יקשה עוד, כיצד לא נהגו כבוד זב"ז בהיותם
תלמידי ר"ע; יבאר דהוא דוקא מצד תוקף
אהבתם זל"ז; יקשה ע"פ משנת"ל אמאי
נענשו; יבאר ע"פ הירושלמי דעונשם בא בפרק
א' משום הצטרפות עין-הרע; יוסיף בהפלאת
מעלת אהבת ישראל דרשב"י.

היא מאירת עינינו

רמז ליום ל"ג בעומר ב"עד הגל הזה" כח
"גל" אותיות ל"ג (בעומר). יבאר דמהות ל"ג
בעומר, שבו גילה רשב"י "מילין קדישין דלא
גליאן עד השתא" מרומז ב"עד ה"גל" הזה".

בו ביום פסקו מלמות

שבע שבתות סוד חמשים לא
ביאור הא ד"פסקו מלמות" בל"ג בעומר דוקא,
דהוא מצד מעלת הבחינה השייכת ליום זה -
הוד שבהוד.

תורת א"ל על לבך חרושה. לב
ב' אופנים בלימוד התורה והאופן הרצוי – הבא
ע"י לימוד פנימיות התורה.

נגלו לך מצפונים לד
שייכות ב' הענינים דיום ל"ג בעומר - תלמידי
ר"ע פסקו מלמות, ויום ההילולא דרשב"י -
בנוגע להוראה מהם למעשה בפועל, בהענין
דאהבת ישראל.

צדיק יסוד העולם

ביאור גודל
קדושתו של התנא
האלקי רבי שמעון
בר יוחאי ומעלתו
על שאר התנאים

אורך האיר בחשכה

לכל ישראל האיר

ביאור החילוק בין הנהגת רשב"י בצאתו מן המערה בשנה ה"ב, ד"כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף", לבין הנהגתו בשנה ה"ג, ד"כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון", הגם דלכאורה דוקא אז ה' צ"ל בפרישות יותר מן העולם; הסברת ענינו של רשב"י דמדרגתו היתה גבוהה ביותר ומכל מקום השפיע לכל ישראל

א. בנוגע להסיפור הידוע דרשב"י ובנו שישבו במערה, מסופר בגמרא (שבת לג, ב) שלאחר שישבו שתיים עשרה שנה במערה, "אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה, נפקו, חזו אינשי דקא כרבי וזרעי (ראו אנשים העוסקים בחרישה וזריעה), אמר "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה", כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם "להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם! הדור אזול, איתיבו תריסר ירחי שתא. . יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם, נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון, אמר לו בני די לעולם אני ואתה".

וצריך להבין, מה הביא להשינוי בשנה ה"ג, דהרי כשיצאו לאחר השנה ה"ב וראו אנשים החורשים וזורעים, אמרו "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". ואילו לאחר שיצאו בשנה ה"ג אמר רבי שמעון לבנו "די לעולם אני ואתה", והיינו, שהסכים להנהגת שאר העולם.

וצריך ביאור מה הביא לשינוי זה. ואדרבה: הרי בשנה ה"ג הוסיף ונתעלה בתורה ובקדושה, ולכאורה היה צריך להיות אז ביתר פרישות והתעלות מן העולם, וכיצד דוקא אז הסכים להנהגת העולם בחרישה ובזריעה?

ב. ויובן זה בהקדים ביאור כללי בענינו של רשב"י:

דהנה, ידוע גודל מעלתו וקדושתו של רשב"י, שאמר (זהר ח"ג רפח, א) "בחד קטירא אתקטרנא ביה בקב"ה", שהיה מקושר לקב"ה באופן נעלה ביותר.

וכן איתא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שכאשר ר' עקיבא הסמיך את תלמידיו ר' מאיר ור' שמעון הוא אמר: "ישב ר' מאיר תחילה. נתכרכמו פני ר' שמעון, אמר לו ר' עקיבא דיין שאני ובוראך מכירין כוחך".

והיינו, שכ"כ גדלה מעלתו של רשב"י עד שאפילו תלמידי ר"ע לא יכלו להכיר בה. דבנוגע לר' מאיר איתא בגמ' (עירובין יג, ב. נג, א) "שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו" (מצד עומק דעתו), אבל מ"מ הבינו את מעלתו של ר' ע"ל ש"ישב תחילה". משא"כ בנוגע למעלתו של ר' שמעון שכ"כ גדלה עד שלא הי' להם בה הכרה כלל, ורק ר"ע שעבודת ה' שלו היתה נעלית ביותר, לכן רק "אני – ר"ע – ובוראך מכירין כוחך". ומכל זה מובן שרשב"י הי' נעלה באין-ערוך משאר בני דורו.

ולפי"ז לכאורה העלי' והשמחה דיום הסתלקותו - ל"ג בעומר - נעלית מאוד, ואינה שייכת לאחרים.

ברם, מצינו אשר מסופר (פע"ח שער ספה"ע פ"ז. שו"ע האריז"ל כוונת העומר ג) על אחד מתלמידי האריז"ל שהיה נוהג לומר בכל יום תפילת "נחם" (דתשעה באב) מפני אבלותו על החורבן, וכשבא בל"ג בעומר להשתטח על ציון הרשב"י במירון, הנה כשאמר "נחם" הקפיד רשב"י על כך (מפני שזהו "יום שמחתו" דרשב"י), ועד שהקפידא הזיקה לו.

והטעם שהקפיד רשב"י על אמירת נחם יובן ע"פ מ"ש בדרושי חסידות (הובא בפלח הרמון שמות ע' ז, בשם רבינו הזקן) שרשב"י היה מאותם נשמות גבוהות שלגביהם לא היה קיים ענין החורבן, ובמילא אין מקום להרגיש את צער החורבן ביום שמחתו.

ומכל זה נראה, שאע"פ של"ג בעומר הוא יום נעלה מאוד, כי זהו יום שמחתו דרשב"י שגדלה מאוד דרגתו וקדושתו, מ"מ הנה שמחה זאת שייכת לכולם, ואפילו למי שאינו נעלה מענין החורבן (שלכן אמר בכל יום "נחם"), דגם הוא לא היה צריך להצטער ביום שמחת הילולא דרשב"י.

וחזינן מהא, דענינו של רשב"י הוא לחבר ב' קצוות – להביא את הענינים הגבוהים ביותר – ועד למדריגה ד"בחד קטירא אתקטרנא" – עד למטה מטה ביותר.

ג. חיבור ב' קצוות אלו אצל רשב"י, מצינו גם בלימוד התורה ובפסקי דינים שלו:

דהנה, בגמ' ברכות (לה, ב) איתא: "תנו רבנן, ואספת דגנך מה תלמוד לומר, לפי שנאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפין" (יהושע א, ח) יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר "ואספת דגנך" הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר אפשר אדם

חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורח בשעת הרוח תורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים . . ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן".

ובהמשך לזה אומרת הגמ': "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן". והיינו, שסדר ההנהגה דרשב"י הוא נעלה מהגבלת העולם, דהעולם אינו יכול לסבול סדר כזה, שלכן "הרבה עשו . . כרשב"י ולא עלתה בידן".

ועם כל זה – אף שרשב"י עצמו היה נוהג בסדר של התעלות מן העולם, והיתה "תורתו אומנותו" (שבת יא, א) – הנה מצינו שאומר (מנחות צט, ב) ש"אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש".

והיינו, שכאשר אדם אינו יכול בשום אופן ללמוד תורה כל היום, אם משום שהוא עסוק על פי תורה, או משום שהוא עם הארץ, הרי לא רק שהוא פטור מלימוד תורה כל היום, ד"אונס רחמנא פטריה", אלא שהוא אכן מקיים על ידי קריאת שמע את המצוה של לימוד התורה, ובאופן של "לא ימוש" (וראה בהל' ת"ת לרבינו הוה"ק (בקונטרס אחרון פ"ג) שמתרץ הסתירה שישנה, לכאורה, בין ב' מאמרים אלה של רשב"י).

וזהו כוחו דרשב"י, להמשיך מהדרגא הגבוהה ביותר שבתורה – "לא ימוש" כפשוטו – גם למי שאינו יכול ללמוד יותר מאשר "פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית", שגם אליו, בתורה שהוא לומד, תהא נמשכת בחינת נצחיות התורה.

ד. ע"פ יסוד זה נבוא לבאר השאלה דלעיל:

דהנה, מה שהיה בכח רשב"י להמשיך הענינים הגבוהים עד לאנשים ולדרגות הכי נמוכות, הנה כל זה הוא דוקא בשל היותו גבוה ביותר, דדוקא ע"י זה היה לו הכח להמשיך עד למטה מטה ביותר.

ולכן, דוקא לאחר השנה הי"ג שהיה במערה, שאז נתעלה בעילוי רב ועצום, הנה דוקא אז "כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר" – כל מקום שהיה ר"א מעניש על ההנהגה של חרישה וזריעה כו' – "הוי מסי ר' שמעון", דלא רק שרשב"י לא העניש על כך, אלא הוא אף ריפא את מה ש"מחי ר' אלעזר".

ויתירה מזו: בגמרא (שבת סו) מסופר שבצאתו מן המערה שאל "איכא מילתא דבעי לתיקוני", והיינו, שלא רק שהמשיך הקדושה ונצחיות התורה בעולם, אלא אף עסק לתקן העולם, שגם במקומות שאינם טובים תומשך הקדושה (וכמו מה שתיקן בפועל – שטיהר מקום מטומאה ע"מ שיהיה מקום דירה לכהנים). ומדוייק הוא בל' הגמ', שרשב"י אמר "הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל איתקן מילתא", דמצד שהי' נס, שהוא גילוי נעלה ביותר של הקב"ה שאינו מוגבל בהגבלות הטבע, אלא שולט עליו, לכן הי' אז הכח לתקן את המטה – העולם.

ואת כל זה פעל רשב"י דוקא לאחר השנה י"ג – שנתעלה בעילוי אחר עילוי בלימוד התורה – דדוקא כשנתעלה לדרגא הגבוהה ביותר יכול הוא להמשיך זה גם בדרגה הנמוכה ביותר (כנ"ל).

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 1002 ואילך)

הוציא אור תעלומה

פעולת רשב"י בגילוי הברכה גם בעניינים דהיפך הברכה

כמבואר לעיל, מצינו בהנהגתו של רשב"י ב' קצוות: תכלית העילוי מחד גיסא, "תורתו אומנותו" וכו', ולאידך גיסא - ירידה לפעול גם במקום המטה, ואף התעסקות בפועל בתיקון העולם.

וטעם הדבר – מכיון שתכלית הכוונה דלימוד התורה (בדרגא הכי נעלית) היא, שהדבר יביא לידי מעשה בפועל. שכן, אע"פ שר"ע אמר "תלמוד גדול" (קידושין מ, ב. וש"ג), הרי בסופו של דבר "נמנו וגמרנו" ש"תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה", והיינו, שהגדלות דתלמוד היא מפני ש"מביא לידי מעשה", ולא עוד, אלא שלעתיד לבוא יהי פסק ההלכה ש"מעשה גדול" (אמרי בינה שער הק"ש פצ"ה ואילך. ועוד).

ויש להוסיף, שפעולתו של רשב"י בעולם היא אפילו במקום תחתון ביותר:

מסופר בגמרא (מו"ק ט, ב) שרשב"י שלח את רבי אלעזר בנו, בקטנותו, לרבי יונתן בן עמסי ורבי יודא בן גרים כדי שיברכוהו, ואמרו לו לשונות שבגלוי נראים כהיפך הברכה, עד שרשב"י גילה והסביר לו ש"הנך כולהו ברכתא נינהו".

והיינו, שגם במקום כזה שבגלוי רואים ענין של היפך הברכה, ועד כדי כך, שאפילו ר' אלעזר, בנו של רשב"י [שהגיע לדרגא נעלית ד"בני עלי" (סוכה מה, ב. סנהדרין צו, ב. וראה תניא פ"י), ומזה מובן שגם בקטנותו (בעת מאורע הנ"ל) הי' כבר בדרגא עליונה], לא ראה כי אם ענין של היפך הברכה, שמזה מובן גודל ההעלם וההסתר שבזה – הנה גם בדרגא תחתונה כזו פועל רשב"י ומגלה ענין של ברכות בגלוי ממש.

ובזה רואים עד כמה מודגש אצל רשב"י הפעולה בעולם, עד כדי כך, שפועל במקום הכי תחתון – להפוך עניינים שבגלוי הם היפך הברכה, שיהיו גם הם באופן של ברכה בגילוי.

(תורת מנחם - התוועדויות ה'תשמ"ו ח"ג עמ' 381)

זכה רבים וזכה

פעולת רשב"י גם באלו הנמצאים במעמד ומצב ירוד

ע"פ יסוד הנ"ל שענינו דרשב"י הוא להמשיך גם ענינים נעלים ביותר למטה מטה, יובן מה שמסופר במדרש (שמו"ר פנ"ב, ג. שוחר טוב פ' צב. יל"ש משלי רמז תתקסד): "מעשה בתלמיד אחד של ר"ש בן יוחאי שיצא חוצה לארץ ובא עשיר, והיו התלמידים רואין אותו ומקנאין בו והיו מבקשים הן לצאת לחוצה לארץ, וידע ר"ש והוציאן לבקעה אחת. . . ונתפלל ואמר בקעה בקעה מלאי דינרי זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניה".

ולכאורה הדבר דורש ביאור: מכיון שראה רשב"י שהעדר העשירות מפריע להם ללימוד התורה, מדוע לא הסביר להם ופעל עליהם שיהיו בדרגא ומצב שהעדר העשירות לא יפריע להם ללימוד התורה [וע"ד המצב שיהי' לעתיד לבוא ש"כל המעדנים מצויים כעפר" (לי' הרמב"ם הלי' מלכים בסופן), וכהפירוש בזה, שטעמם וחשיבותם של ה"מעדנים" לא תהי' אלא "כעפר"]?

אלא הביאור בזה – שרשב"י דאג גם לתלמידים הנמצאים במצב זה, עוד קודם שיבואו לידי מעמד ומצב נעלה יותר (שלא יפריע להם העדר העשירות), שגם הם יוכלו ללמוד מתוך מנוחה. ובזה חזינן הנהגתו דרשב"י וגודל מעלתו באהבת ישראל, (שהגם שהוא עצמו הי' בדרגה גבוהה ביותר) דאגתו היתה גם עבור אלו שאינם בתכלית השלמות.

וי"ל שנרמז זה גם בדיוק הלשון "בקעה" – מקום נמוך כפשוטו, המורה על מצב ירוד [ע"ד לשון חז"ל (עירובין ו, א. וש"נ) "בקעה מצא וגדר בה גדר"], היינו, שדאג והשתדל גם עבור אלו שנמצאים במצב ירוד, בדוגמת "בקעה".

(תורת מנחם - התועדויות ה'תשר"מ ח"ג עמ' 1733)

יכול לפטור העולם

החילוק בין רשב"י לשאר הצדיקים בפעולתו על העולם; ביאור מאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין"; ביאור מעלת יום ההילולא דרשב"י על ימי הסתלקות שארי צדיקים

ע"פ יסוד הנ"ל נבוא גם לבאר מה דאיתא בסוכה (מה, ב) "אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו".

תורתו מגן לנו

דלכאו' צריך להבין במה הי' כח דרשב"י גדול משארי צדיקים, שדוקא הוא אמר שיכול לפטור העולם כולו מן הדין, ולא מצינו כן באף צדיק אחר.

ולכאו' הי' אפשר לבאר, דלרשב"י דוקא הי' צער ויסורי שבתו במערה, דפשוט שיסורים אלו לא הגיעו לו בעוונותיו ח"ו, כי אם מפני מעשי הדור, ומצד זה יכל להגן על הדור בזכות יסוריו.

אך עדיין אינו מובן, דהרי היו צדיקים נוספים בעלי יסורים גדולים ביותר, ואעפ"כ לא מצינו שהיתה להם האפשרות לפטור כל העולם מן הדין. ולדוגמא: ר"א בנו של רשב"י, שהי' עימו בצער המערה, ואעפ"כ בשעה שאמר ר"ש שיכול לפטור העולם מן הדין, הוסיף "ואלמלי אלעזר בני וכו'" – דמוכח מזה שלא יכל לצרף את ר"א בנו, אעפ" שהי' עימו ביסורי המערה, אף שלענין בני עלי' שבדור, ש"הן מועטין", אמר ד"אם שנים הן אני ובני הן"! ואעפ"כ לענין לפטור את העולם כולו לא הי' יכול לצרפו?

ומוכח מזה דזה שהי' יכול לפטור את העולם כולו מן הדין היתה מטעם אחר, ולא מצד צער המערה.

וע"כ נראה לבאר בדרך אפשר באו"א, ובהקדים הא דמצינו ענין יוצא מן הכלל אצל רשב"י, שדוקא יום ההסתלקות שלו נקרא בשם "יום הילולא", שמורה על שמחה גדולה ביותר שהיא בדוגמת שמחת החתונה (ראה זהר ח"ג (אד"ז) רצא, א. רצו, ב. ובוהר ח"א ריה, א הוסיף וכתב "הילולא רבא דר' שמעון").

ומבואר בתורת החסידות, דענין זה הוא חידוש שהי' דוקא אצל רשב"י. דאף שבכל צדיק ישנה שמחה ("הילולא") גדולה בעת עלות נשמתו למעלה, מפני שנשמתו מתעלית למעלה בעילוי אחר עילוי (כמבואר בס' התניא אגה"ק סי' ז"ך) – אך אי"ז פועל שמחה למטה, אצל תלמידיו וכו'; משא"כ גבי רשב"י שהמשיך את השמחה למטה, דנעשה יום הילולא ושמחה גם בעוה"ז.

והחילוק בין רשב"י לשארי צדיקים בזה יובן ע"פ מ"ש בתניא שם, די'ש ב' אופני הארה שמאיר הצדיק לתלמידיו לאחר הסתלקותו: די'ש הארה שהיא בבחי' מקיף בלבד, המכנסת בלבם של תלמידיו הרהורי תשובה; ויש הארה נעלית יותר המתלבשת בפנימיותם, דאינו פועל רק הרהורי תשובה, אלא מעורר ג"כ הענינים דאמונה, יראה ואהבה.

ועפ"ז יש לבאר, דשארי הצדיקים, כיון שעיקר עסקם הי' בנגלה דתורה, הרי עבודתם בגילוי לא היתה בההארה הפנימית הנ"ל באמונה יראה ואהבה, ולכן אין נמשכת הארה מהם למטה לאחר הסתלקותם שיאיר בתלמידיהם בפנימיות; משא"כ רשב"י שעסק בפנימיות התורה, וגם בגילוי היתה עבודתו בההארה הפנימית הנ"ל, הרי פעל עי"ז שיהי' גילוי והארה ממנו למטה גם לאחר הסתלקותו, ולכן, יום הסתלקותו, בו מתעלה בעילוי אחר עילוי, נעשה "יום שמחתו" גם למטה.

ונמצא, שזה שיום הסתלקותו של רשב"י דוקא הוא יום שמחה גם למטה, אצל כל ישראל, הוא מכיון שחידושו של רשב"י הוא שעסק בפנימיות התורה, ובכוחה של פנימיות התורה לפעול גם על המטה ביותר.

תורתו מגן לנו

טו

ועפ"ז י"ל שזהו גם הטעם ע"ז שדווקא רשב"י הי' ביכלתו "לפטור את העולם כולו מן הדין", כי שאר הצדיקים אף שנעלים הם ביותר אין ביכלתן לפעול גם על אלו הנמוכים ביותר, וביכלתם להגן רק בנוגע להדין למעלה, או על עצמם, משא"כ רשב"י מכיון שעסק בפנימיות התורה הי' ביכלתו לפעול ולפטור ולהעלות גם אלו הנמוכים ביותר. וגם למטה כפשוטו.

(ע"פ מאמר ושיחת ל"ג בעומר ה'תש"ל)

דבריו עושים פרות

ירידת גשמים ע"י דרוש בתורה

ביאור החילוק בין רשב"י שהמשיך ירידת גשמים ע"י לימוד התורה לשאר התנאים שהוצרכו להתפלל על זה

"תניא אמר רבי יוסי, זמנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא, אתו לקמיה דרבי שמעון . . פתח ואמר (תהלים קלג, א) שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וכו' [ועי"ז אתי מיטרא]"

(זהר ח"ג נפ, ב)

הנה נודע מעשה דחוני המעגל (מתני' תענית פ"ג מ"ד) "שאמרו לו לחוני המעגל, התפלל שיירדו גשמים . . עג עוגה והתפלל בתוכה". ומצינו חילוק עיקרי בין המשכת הגשמים ע"י רשב"י להמשכת הגשמים דחוני המעגל: דאצל חוני המעגל, הנה בתחילה "התחילו הגשמים מנטפים, אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף, אמר לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה", ורק אז "ירדו כתקנן", ואילו רשב"י פעל ירידת הגשמים כתיקנן מיד בלי שום יגיעה.

וצריך להבין מפני מה הוצרך חוני המעגל להתייגע ולבקש כמה פעמים, ואילו רשב"י פעל ירידת הגשמים בניחותא ומבלי להתייגע.

והביאור בזה, דהנה בעבודת האדם לקונו ישנם ב' אופני עבודה כלליים:

אופן אחד הוא, שבכדי לתקן ולברר את הנפש הבהמית, צריך האדם להלחם עמה על ידי שמתלבש בה ומתעסק עמה. וכמו בשני אנשים שמתאבקים זה עם זה, שהם אחוזים ודבוקים זה בזה וכל אחד מתאמץ להכניע את זולתו, כן הוא גם בעבודת ה', שנפש האלקית מתאבקת עם הנפש הבהמית על מנת לנצחה, ונפש הבהמית אף היא מתגברת כנגדה, ורק מצד הכחות שנותן הקב"ה לנפש האלקית הרי היא מתגברת על נפש הבהמית (כמשנת באורך מזה בס' שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי מט, א). ועבודה זו היא בעיקר בשעת התפלה, וכדאי' בזה"ק (הובא בלקו"ת ר"פ תצא ובכ"מ. וראה זהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א) "שעת צלותא שעת קרבא".

אמנם, ישנו אופן נוסף בו הבירור והתיקון הוא בדרך מנוחה ושלוש, וזה נעשה ע"י לימוד התורה. דבשעה שאדם לומד תורה, הנה כאשר נפסק הדין שדבר זה הוא כשר טהור ומותר, הרי זה פועל בדרך ממילא שהדבר הנדון יעלה לקדושה. וכן לאידך, כשנפסק עליו לאיסור, הרי הפסק תורה פועל שדבר זה נדחה מתחום הקדושה. א"כ הרי בבירור ותיקון זה שע"י לימוד התורה, אין הוא צריך להלחם עם הרע, אלא ע"י לימודו מתברר העולם ונתקן בדרך-ממילא.

ומעתה יובן החילוק בין אופן ירידת הגשמים ע"י אמירת הדרוש דרשב"י, שמיד ירדו כתיקונם, לירידת הגשמים ע"י תפילת חוני המעגל, שירדו רק לאחר כמה תפילות ובקשות: כיון שירידת הגשמים אצל רשב"י, היתה ע"י אמירת דרוש בתורה, שהפעולה שנעשית בעולם ע"י התורה היא בדרך מנוחה – בלי מלחמה והתעסקות, הרי המשיך ירידת הגשמים מיד כתיקונם;

משא"כ חוני המעגל שהמשיך הגשמים על ידי תפלה, שפעולת התפלה היא בדרך מלחמה והתעסקות עם הרע, הרי גם לאחר שירדו הגשמים הי' צריך עדיין להתאים את השפע לעולם. ולכן הוצרך להתפלל על כך כמה פעמים, עד שהיתה ההמשכה כראוי בעולם.

* * *

והנה, מכאן נמצא חילוק יסודי בין הורדת גשמים ע"י רשב"י לבין הורדת גשמים ע"י שארי תנאים, דהנה נוסף על תפילת חוני המעגל על ירידת הגשמים דלעיל, מצינו כן גם בתנאים אחרים שהוצרכו להתפלל כדי להוריד גשמים, וכגון מה דאי' בתענית (כה, ב) שר' עקיבא (שהיה רבו של רשב"י) ירד לפני התיבה והתפלל על הגשמים; ואילו רשב"י המשיך ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה.

והא גופא טעמא בעי, מהו אליבא דאמת הטעם שרשב"י המשיך הגשמים ע"י דברי תורה, ואילו גבי שאר התנאים מצינו שהמשיכו הגשמים ע"י תפילתם?

ויש לבאר זה בהקדים המבואר בדא"ח דבשפע היורד מלמעלה ישנם ב' אופנים: כפי שנמשך ע"י תפלה, וכפי שנמשך ע"י ברכה.

והחילוק ביניהם, דההמשכה שע"י תפלה היא באופן שהמתפלל הוא למטה ומבקש שישפיעו לו מלמעלה (מלמטה למעלה); משא"כ ההמשכה שע"י ברכה היא באופן שהמברך שיש לו כח לברך, וע"ד אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה הברכות נתונות לך (במדב"ר פי"א,

[ב] הוא למעלה מהשורש שממנו נמשכת הברכה, וממשיך אותה מלמעלה למטה. ובזה ישנה מעלה בהמשכה שע"י ברכה, דברכת הצדיק היא בדרך ציווי, דלהיותו למעלה ממקור ההמשכה יש בכוחו לצוות ע"ז, ובאופן שבודאי תתקיים הברכה (משא"כ בתפלה, שאפשר שתומשך ההשפעה ואפשר שלא).

אמנם, ישנה גם מעלה בהמשכה ע"י תפלה לגבי ההמשכה שע"י ברכה: דהברכה ממשיכה רק מה שישנו כבר בהמקור האלקי, אך בההמשכה שע"י תפלה, הנה גם כשלמעלה אין ההשפעה ח"ו במקור, ועד שנגזר עליו שיהיה חולה ח"ו וכיו"ב, הרי ע"י תפלה יכול לשנות הגזירה. וכהלשון השגור בתפלה "יהי רצון", היינו דע"י התפלה פועלים שיתעורר רצון חדש בשמיא, ויומשך שפע חדש שלא הי' קודם לכן בהמקור האלקי.

[והטעם לזה שדוקא ע"י התפלה – שהיא מלמטה למעלה – ניתן לפעול המשכה חדשה, הוא כמש"נ "למעשה ידיך תכסוף" (איוב יד, טו), דחביב אצל קוב"ה מעשה הנבראים, ולכן יש מעלה דוקא בעבודה שמצד המטה].

והנה, בתורה ישנם ב' המעלות – הן המעלה דברכה (שההשפעה תומשך בוודאי), והן המעלה דתפלה – דבכח התורה ניתן לפעול שינוי בעולם, כפי שנעשה ע"י תפלה, וכדאיתא בירושלמי (נדרים פ"ו ה"ח) גבי בת שלש שנים ויום א', שאם עיברו ב"ד את החודש בתוליה' חוזרין, דמזה משמע דבכח התורה לפעול שינוי בעולם. ולאידך, שינוי זה שנעשה ע"י התורה הוא באופן וודאי כבברכה.

[ואכן מצינו בכמה תנאים שפעלו שינוי בעולם ע"י עסק התורה שלהם בדרך ממילא, וכמו ברבי פינחס בן יאיר שבדרכו לקיים מצות פדיון שבויים פגע בנהר גינאי ונמנע ממנו לחצות אותו, וציוה עליו "גינאי נהרא חלוק לי מימין" (חולין ז, א), ובכח עסק התורה שלו פעל הציווי חלוקת הנהר]

והנה עם היות שבעסק התורה כלולים ב' המעלות של תפלה וברכה כנ"ל, אך בכ"ז יש מעלה בתפלה לגבי תורה: השינוי הנעשה בעולם ע"י התורה הוא רק כאשר מצד חכמת התורה צריך להיות שינוי, ואילו בההמשכה הנעשית ע"י תפלה, הנה גם כשמצד חכמת התורה אין צריך לרדת גשם, מ"מ ע"י התפלה יכול להתעורר רצון חדש וירד גשם, אע"פ שמצד התורה כבר נקבע שאי"ז הזמן דירידת גשמים. ועפ"ז מובן מה שהתנאים פעלו ירידת הגשמים ע"י התפלה, דרק בכח התפלה לפעול שגם כשמצד התורה העולם לא ראוי לגשם, ירד גשם.

אך אעפ"כ המשיך רשב"י ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה, והוא משום שבפנימיות התורה – רזין דאורייתא נמשכת גם הדרגא שלמעלה מהתורה (מה שנמשך בד"כ ע"י תפלה), ולכן פעל רשב"י – להיותו "מארי רזין דאורייתא" – ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה.

(ע"פ מאמר ד"ה פדה בשלום (התועודיות תשד"מ ח"ב עמ' 593) ומאמר ד"ה הנה מה טוב מלוקט ח"ד)

איש א-להים קדוש הוא

הגדר תורתו אומנותו – עילוי באיכות הלימוד

ביאור התואר שאמרו תלמידי הרשב"י עליו "מאן פני האדון ה' דא רשב"י", שהוא מחמת עוצם ביטולו לקוב"ה; חידוש בגדר הענין תורתו אומנותו ע"פ דברי הזה"ק

" . . . וכתוב יראה כל זכורך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בר יוחאי"

(והר"ב לה, א)

א. לכאור' דברי הזהר הללו צריכים ביאור, כיצד ניתן לומר תואר כזה ד"האדון ה'" על רבי שמעון בר יוחאי, והלא הוא נברא, נשמה בגוף?

ויש לבאר זה בהקדים, דהנה אחת המעלות העקריות דרשב"י היתה בכך ש"תורתו אומנותו". ובביאור מעלה זו ד"תורתו אומנותו" איתא בזהר (ח"ג רלח, ב) שאלו ש"תורתם אומנותם" הם "דירא לשכינתא . . . דלא זזת שכינתא מנהון כל יומיהון". והיינו, שהעילוי ד"תורתו אומנותו" אינו רק עילוי בכמות הלימוד – שלומד ברציפות ואינו מפסיק לדברים אחרים, אלא זהו עילוי באיכות השייכות שלו להתורה, שכל מציאותו היתה קשורה וחדורה בתורה, וכל ענינו הוא רק "דירה לשכינתא".

ועוד מבואר מדברי הזוהר, דהא שצ"ל קשור וחדור בתורה, הוא לא רק בחכמת התורה, אלא (בעיקר) שצ"ל דבוק בנותן התורה – הקב"ה ("שכינתא"). וע"ד המבואר בתורת

החסידות על הכתוב (ישעי' נא, טז) "ואשים דברי בפיך", שדברי התורה שלומד ומוציא האדם בשפתיו, מתייחסים הם להקב"ה: "דהוא חוזר דברי תורה שהקב"ה, כביכול, אומר. שאופן זה בלימוד התורה הוא רק כאשר עומדים בביטול להקב"ה – "דירא לשכינתא".

וענין זה ב"תורתו אומנותו" נעשה (בעיקר) ע"י לימוד פנימיות התורה נוכחמפורש בתיקוני זהר (בהקדמה) ש(דוקא) "מארי קבלה . . . עבדין לה (להשכינה) דירה". והיינו מפני שבלמוד נגלה דתורה, אף שהיא חכמה אלקית, הנה מכיון שהלימוד הוא בענינים גשמיים ("שור שנגח את הפרה" וכה"ג), אין נרגש כ"כ האלקות שבזה. משא"כ בלימוד פנימיות התורה, הלימוד עצמו הוא בעניני אלקות (ברוממות האל והפלאותו וכו'), וממילא שייך לבוא עי"ז להתקשרות וביטול לגותן התורה – לקב"ה.

ובזה מתבארים דברי רשב"י (ירושלמי ברכות פ"א סה"ב) "כגון אנו שעוסקים בתלמוד תורה אפילו לקרית שמע אין אנו מפסיקין":

דהנה, בכדי שלימוד התורה יהי' באופן זה של "ואשים דברי בפיך", מוכרח להיות עוד קודם לכן בביטול בתכלית להקב"ה. והביטול בתכלית נעשה ע"י העבודה דקריאת שמע, שענינה הוא מסירת הנפש לקב"ה (ראה זה"ג לג, א. ב"ח לטואר"ח ר"ס סא). אמנם אצל רשב"י, שעמד תמיד בתכלית הביטול להקב"ה, דכל מציאותו היתה "דירא לשכינתא" (כנ"ל), לא הוצרך להפסיק לק"ש, כי ענין המסירות נפש (דק"ש) הי' אצלו תמיד.

ב. ועפ"ז מבוארת היטב השאלה דלעיל:

דהנה, מצינו במעשה דהגר (בראשית טז, יג) דכתיב שם בנוגע למלאך "ותקרא שם ה' הדובר אלי" – דאף שהי' זה מלאך קראה לו בשם ה'. והיינו מפני שבעת שהמלאך עושה שליחותו נקרא הוא על שם משלחו, דאינו מהות לעצמו כלל, ובטל לגמרי לגבי משלחו.

וכן הוא ממש לגבי רשב"י, דמכיון שלא הי' לו כלל מציאות לעצמו, וכל מציאותו היתה רק "דירה לשכינתא" [וכפי שאמר ע"ע (זהר ח"א רכה, א) "אנא סימנא בעלמא" – דביטולו לאלקות הי' עד כדי כך שכל מציאותו היא רק כ'סימן' - היינו, שאין לו כל מציאות לעצמו, רק מה שהוא מורה על אלקות], על כן אמרו עליו תלמידיו "מאן פני האדון ה' דא רשב"י" – דלהיותו דבוק בתכלית בקב"ה קראו לו על שמו, וכמו המלאך שנקרא על שם ה'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יז עמ' 360; ספר המאמרים תרצ"ט עמ' 167)

כי הוא אות עולם היה

מעלת מע"ט אצל "מארי תורה"

מקשה מהו מעלת "כתר שם טוב" - מע"ט - גבי רשב"י ש"תורתו אומנתו"; יביא מירושלמי דמשמע לכאור' דמע"ט הוא התכלית דלימוד התורה, אך יוכיח לאידך דמעלת המע"ט היא משום שמוסיפים שלימות בתורה; יקדים מעלת עשיית משכן לו ית' דווקא בענינים שפלים, ויקשה הכיצד ישכון זה יחד עם העסק בתורה; יבאר דבאם בעבודתו הוא בטל לרצון בוראו אזי אין סתירה בין הענינים; ענין עבודת רשב"י; יבאר אמאי "מסי ר"ש" מה ד"מחי ר"א; מיישב שפיר אמאי דוקא רשב"י הוא בעל המימרא ד"כתר שם טוב עולה על גביהן"

"רבי שמעון אומר: שלשה כתרים הן, כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן"

(אבות פ"ד מ"ג)

מקשה מהו מעלת "כתר שם טוב" - מע"ט - גבי רשב"י ש"תורתו אומנתו"

תוכנו של מאמר זה דרשב"י¹ הוא בהפלאת ה"שם טוב" שישנו ליהודי ע"י ה"מעשים טובים" (ראה כו"כ מפרשי המשנה². ובאה"ת בחוקותי (כרך ב') ע' תערב: כש"ט דפי' מקיים מצוות מעשיות)³. דאף שרשב"י היתה "תורתו אומנתו" (שבת יא, א), אעפ"כ אומר רשב"י, דבלי הבט על גודל העילוי דתורה, ובתורה גופא "כתר תורה" - שהיא האופן הכי נעלה שלימוד התורה יכול

(2) משא"כ בפיה"מ להרמב"ם וכו'. ולשיטתי אזיל גם בס' היד שלא הביא "כש"ט עולה ע"ג". וראה הל' ת"ת שלו רפ"ג, ורפ"ד - הובאו בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד ובסופו.

(3) וראה לקמן הערה 19.

(1) דסתם ר"ש הוא רשב"י - רש"י ד"ה משמו שבעות ב, ב. פיה"מ להרמב"ם בהקדמה ד"ה "הפרק השישי". ובנדר"ד מפורש הוא כיל"ש קהלת רמז תקעג.

להיות אצל יהודי – "תורתו אומנתו" – מ"מ "כתר שם טוב (מע"ט) עולה על גביהן", מכיוון שתכלית התורה היא להביא ל"מעשים טובים".

ולכאורה דבר זה תמוה ביותר:

בשלמא רוב העולם, שאין "תורתם אומנותם", הרי עיקר עסקם אינו בתורה, (וכמחז"ל (ברכות לה, ב) "הרבה עשו כר' ישמעאל, ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן"), ושייכים הם לסוג דמארי עובדין טבין - מובן שאצלם "כתר שם טוב" (מעשים טובים) הוא מעלה גדולה יותר מ"כתר תורה";

אמנם אצל רשב"י הלא היתה תורתו אומנתו (והי' תלמידו של ר"ע 5 דס"ל (קידושין מ, ב) "תלמוד גדול" 6), היינו שעיקר עיסוקו לא הי' במע"ט כ"א בתורה. וא"כ תמוה מאד זה שדוקא רשב"י הוא בעל המימרא ש"כתר שם טוב עולה על גביהן" - ועד שגדולה היא גם מ"כתר תורה"?

ואף שפשוט דגם לרשב"י א"א לעסוק רק בתורה 8, וצ"ל גם העסק במעשים טובים 9, ויתירה מזו אי' בירושלמי (ברכות פ"א סה"ב. שבת פ"א סה"ב) "ולא מודה רשב"י שמפסיקין (מלימוד תורה) לעשות סוכה וכו', אבל לכאורה, כ"ז הוא רק כדי שלא יחסרו ח"ו מעשים טובים אצל אלו ש"תורתם אומנתם" 10, וע"ד שגם ה"מארי עובדין טבין" מחוייבים ללמוד תורה (רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ה. תושב"ע יו"ד ר"ס רמו. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קנה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג פרטי דינים בזה) (עכ"פ "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" (מנחות צט, סע"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד)) - אך מהיכ"ת לומר אשר (גם) אצל מי שתורתו אומנתו יהיו מע"ט מעלה גדולה יותר מאשר לימוד התורה 11! ?

8) ראה גם דרך חיים (למהר"ל) אבות כאן: ודאי מה שאמר כאן כתר תורה לא אמרו כשאינו לו מעשים דודאי כהאי גוונא לא כתר הוא כלל.

9) להעיר מב"ק יז, א: אר"י משום רשב"י. כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים כו'. 10) ובמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים (ולא תחסר המצוה) - אין מפסיקין (מו"ק ט, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ד. הל' ת"ת לאדה"ז שם (ושם, שאין מפסיקין גם מלימוד שאינו נוגע עכשיו למעשה מפני ש"ת מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצוות").

11) ראה מאמר רשב"י¹² (קה"ר פ"ז א (ב)) "גי' כתרים הם כו' כל מי שזוכה לתורה כאילו זכה

4) והמיוחד שבהן - ראה ירושלמי סנה' (פ"א ה"ב): א"ל (ר"ע) דיין שאני ובוראך מכירין כוהך. 5) ולהעיר מסנהדרין (פו, רע"א): וכולהו אליבא דרע"ק.

6) ובאורה"ת ואתחנן (ע' רסח. ע' רפ) שכוונתו (לא כהסיום - נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה" - כ"א) דזה שתלמוד גדול הוא גם לולי הענין ד"מביא לידי מעשה", וראה פסק אדה"ז (הל' ת"ת שם ס"ג): מ"ע של ת"ת מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר המצוות (רק שאינה שקולה כנגד כל המצוות כולן אלא משום שהתלמוד מביא לידי מעשה כו').

7) אין לתרץ ע"פ הידוע (אוה"ת ר"פ ויגש, אוה"ת ואתחנן ע' רעו ואילך, ועוד) דלע"ל יהי' מעשה גדול - כי מזה שנקבע מאמר זה באבות, הוראות בזה"ז, מוכח, דזה שכש"ט עולה על גביהן הוא גם קודם הזמן דלע"ל.

א. ע"ד מאמר זה איתא ביומא עב, ב. ספרי קרח יח, כ. יל"ש משלי רמז תתקמא. הובא בהל' ת"ת להרמב"ם (רפ"ג) ולאדה"ז (רפ"ד) - אבל במקומות הנ"ל אינו מרשב"י.

ב.

יביא מירושלמי דמשמע לכאור' דמע"ט הוא התכלית דלימוד התורה, אך יוכיח לאידך דמעלת המע"ט היא משום שמוסיפים שלימות בתורה

ולכאורה הי' אפשר לתרץ ע"פ דברי הירושלמי הנ"ל:

דהנה, לאחר הקו' "ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה כו'", הוסיף להקשות: "ולית לי' לרשב"י הלמד על מנת לעשות כו' שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא", דמזה מוכח, דמה שמפסיקין "לעשות סוכה" אינו רק משום דבעינן גם מעשה המצוות, אלא מפני שמעשה המצוות הוא התכלית דלימוד התורה, שהרי הלימוד הוא "ע"מ לעשות".

ועפ"ז הי' אפשר לומר דגם לרשב"י תכלית הלימוד היא המעשים טובים, וא"כ מובן שהמע"ט הם מעלה גדולה יותר וחשובים מלימוד התורה¹².

אך באמת א"א לומר כן, ואדרבה כמשי"ת לקמן טעם הדבר שהלימוד צ"ל ע"מ לעשות אינו מצד מעלת המצוות, אלא להיפך דאם הלימוד אינו ע"מ לעשות, אין הלימוד כדבעי וחסר בלימודו, ולכן צריך הלימוד להיות ע"מ לעשות, ונמצא שהמע"ט הם פרט בלימוד התורה.

וכדמוכח¹³ ממ"ש רבינו הזקן (בעל התניא והשו"ע) בהל' ת"ת (פ"ד ס"ג) בנוגע לזה שצריך להפסיק מלימוד התורה בשביל מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים וז"ל: "כי זה כל האדם כמו שאמרו חכמים (ברכות יז, א) תכלית תורה תשובה ומע"ט, ואם אינו עושה כן נמצא שלמד שלא לעשות כו" -

דלכאור' אם הא דמפסיקין מלימוד התורה בשביל מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים היא כי העיקר הם המע"ט והם נעלים יותר מלימוד התורה, אינו מובן מ"ש "ואם אינו עושה כן נמצא שלמד שלא לעשות כו'", דהרי החסרון בזה שלא הפסיק אינו רק שלימודו לא הי' ע"מ לעשות, כ"א יתירה מזו דאם לא קיים המצווה, נמצא דעשה העיקר (מע"ט) לטפל.

12) ע"ד פרש"י ד"ה מביא ב"ק יז, א: אלמא, מעשה עדיף. אבל ראה תוס' שם, וקידושין שם ד"ה תלמוד.

13) עיין בזה באריכות בלקו"ש חט"ו עמ' 138 ואילך.

לשלתן וכל שלא זכה לתורה כאילו לא זכה לאחת מהן - ואינו מסיים שם וכש"ט עולה על גביהן. וראה מת"כ שם, דמה שמסיים "כל מי שזוכה לתורה כו'" - "י"ל שזה מ"ש במשנה במס' אבות שכש"ט עולה על גביהן כי התורה שם הטוב¹⁴. וראה לקמן הערה 19.

כתר כהונה ומלכות (כתר כהונה כיצד אפילו נותן כו' כתר מלכות אפילו נותן כו' אבל כתר תורה כו' כל הרוצה ליטול יבוא ויטול כו'). וראה דמב"ס הובא לעיל הערה 2.

ב. אבל בפיסקא שלאח"ז (ג) הובא מאמר רשב"י "חביב שם טוב מארון הברית כו' חביב שם טוב מכהונה ומלכות כו'".
ג. ולהעיר מאדר"נ רפמ"א, שמביא מאמר ר"ש, ואח"כ מפרש רק הג' כתרים ומעלת כתר תורה על

אלא דמזה חזינן דבאמת זה שצריך להפסיק בשביל מצווה שא"א לעשותה ע"י אחרים הוא רק משום שאם לא הי' מפסיק הי' זה חסרון בלימודו, ולא מצד חשיבותם של המצוות. ופירוש דברי רבינו הזקן כך הם: דהטעם שמפסיקין בשביל מצווה שא"א לעשותה ע"י אחרים (מע"ט) הוא, דמכיון "שאמרו חכמים תכלית תורה תשובה ומע"ט", נמצא ש"תשובה ומע"ט" מוסיפים שלימות בלימוד התורה, ולכן צריך ללמוד ע"מ לקיים המצוות, כי אז לימודו בתורה היא בשלימות, וזהו הטעם גם לזה שמפסיקין ללמוד בשביל מע"ט, כי עי"ז מראה שלימודו היא ע"מ לקיים. אבל "אם אינו עושה כן" ואינו מפסיק ה"ה מראה בזה שאינו לומד ע"מ לעשות ו"נמצא שלמד שלא ע"מ לעשות" וחסר לו השלימות בלימוד התורה. והמורם מכ"ז דזה שס"ל לרשב"י שמפסיקין לעשיית מצווה, וצריך ללמוד ע"מ לעשות, אינו משום שהמע"ט נעלים וחשובים יותר מלימוד התורה, כ"א משום שהם מוסיפים שלימות בלימוד התורה¹⁴, וא"כ הדרא קושיין לדוכתא: למה ס"ל לרשב"י ד"כתר שם טוב עולה על גביהן"?

ג.

יקדים מעלת עשיית משכן לו ית' דווקא בענינים שפלים, ויקשה הכיצד ישכון זה יחד עם העסק בתורה

והביאור בזה:

ידוע מה דאיתא בתנחומא (נשא טז) דתכלית בריאת העולם היא משום שנתאוה לו להקב"ה שהעולם הזה התחתון והשפל יהי' דירה ומכון לשבתו ית'.

אך לכאורה דרוש ביאור:

בשלמא אלו העוסקים במסחר וכדומה, הרי הם משלימים הכוונה והתכלית דבריאת העולם בזה שגם בעת עסקם בעניני העולם מגלים הם בזה קדושתו ית'. דע"י ש"בכל דרכיך דעהו" ו"כל מעשיך יהי' לשם שמים" שגם מעשי ודרכי האדם הם לשם שמים מגלה הוא קדושתו של הקב"ה גם בדברים תחתונים ושפלים.

אך אלו ש"תורתם אומנתם" ו"יושבי אהל" הם - הרי עיקר עסקם הוא רק בלימוד התורה ובענינים העומדים ברומו של עולם, איך הם משלימים בזה תכלית בריאת העולם שהיא לגלות קדושתו ית' גם בדברים שפלים ותחתונים?

ויש לומר בזה¹⁵:

הכלל הוא (ברכות ה, ב. וש"ג) ש"אין חבוש מתיר עצמו" - וא"כ אם כל עסק האדם הוא רק בעניני עולם הזה התחתון והשפל א"א לו לגלות קדושתו ית' גם בדברים אלו, דאם הוא עצמו עסוק בדברים תחתונים איך הוא יעלה ויזכך אותם לדרגא גבוהה יותר?

פכ"ג, ועוד.

(14) עיין ג"כ תניא ספלי"ז (מט, סע"א). וראה

(15) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 190.

ג"כ (במעלת התורה על המצוות) - תניא פ"ה,

ולכן גם אצל העוסק בעניני העולם צ"ל עכ"פ זמן אחד ביום בו יהי' שקוע רק בלימוד התורה¹⁶, ועי"ז "משתחרר" הוא מעניני העולם, ובכוחו להעלות גם את הדברים התחתונים.

אך מכיון שעיקר עיסוקו הוא בעניני העולם קשה לו "להתנתק" לגמרי מעניני העולם ולהיות שקוע רק בלימוד התורה, כי אצלו אין זה העיקר, ורובו ככולו של ההיום ה"ה שקוע בדברים שפלים.

וזהו תפקידם של אלו אשר "תורתן אומנתן", שע"י שרואים ה"בעלי עסק" שישנם כאלו שאין להם "אומנות" אחרת וכל חייהם ועיסוקם הוא רק בלימוד התורה, הרי זה פועל גם על אלו שעיקר עיסוקם בדברי הרשות, שעכ"פ בזמן שלומדים תורה יהיו שקועים בזה לגמרי כאילו רק התורה היא אומנתן.

וכדי שאלו העוסקים בדברי הרשות יושפעו מה"יושבי אהל" צריכים ה"יושבי אהל" להתעסק אתם ולהשפיע עליהם.

אך באם יהי' ה"יושב אהל" שקוע כל הזמן רק בלימוד ועיון התורה, איך יפעול בעצמו "להתנתק" מעומק העיון בתורה, כדי להתעסק ולהשפיע על לימוד תורתו של אלו העוסקים בדברי הרשות?

ולכן צריך שגם בעת לימודו ועיונו בתורה תהי' זה בכוונה שטעם הדבר שהוא עוסק בתורה באופן ד"תורתו אומנתו" הוא כדי שיוכל להשפיע גם על אלו העוסקים בדברי הרשות ללמוד באופן כזה. ומכיון שזהו כוונת ותכלית לימודו ועיונו בתורה מובן שגם לאחרי לימודו יוכל להשפיע גם על אלו העוסקים בדברי הרשות.

אך הא גופא צ"ב, דממ"נ, באם אדם זה "תורתו אומנתו" ומוחו עסוק רק בהבנת התורה, איך יכול הוא לחשוב באותו זמן על דברים שאינם נוגעים להבנת התורה; ולאידך, באם חושב על דברים אחרים ה"ז מורה שאין התורה לבד "אומנתו" ומחשבתו תפוסה גם בענינים אחרים?

ד.

יבאר דבאם בעבודתו הוא כמל לרצון כוראו או אין סתירה בין הענינים

ויש לבאר זה¹⁷, דהנה מה שהרצון להיות שקוע בלימוד ולהתעלות מעניני העולם, והרצון להתעסק ולגלות קדושתו ית' גם בעניני העולם הפכים המה – ה"ז רק באם מחשבת האדם היא רק על עצמו, כיצד הוא יתעלה יותר ע"י עבודתו, דאזי הרי זו סתירה: דבאם חושב האדם שהדרך להתעלות הוא ע"י התנתקות מעניני העולם, הרי התעסקות בעניני העולם הוא ירידה לגבי; ובאם חושב שהעיקר לברר ולזכך את הדברים הגשמיים, אין הוא יכול באותו זמן להיות שקוע כל כולו בלימוד התורה ו"לשכוח" על עניני העולם.

מחוייב בת"ת ומברך נותן התורה (ל' הווה) וכו'.
(17) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 126-7.

(16) שעפ"ז מובן מרז"ל (מכילתא בשלח טז, ד) שלא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן וביחד עם זה כאו"א

אבל באם לא יחשוב האדם על הדרך שבו הוא יכול להתעלות, כ"א כל כוונתו תהי' לעבוד את הקב"ה ולקיים רצונו ית', במילא לא תהי' בזה סתירה, כי רצון הקב"ה הוא בשניהם, וא"כ אין התעסקות בעניני העולם "ירידה", כי גם זה רצון הקב"ה. ומה לי קיום רצונו ע"י לימוד התורה ומה לי קיום רצונו ע"י עיסוק בעניני העולם.

ונמצא דבאם האדם לומד תורה רק מצד שיש לו תענוג בזה, אז אין הוא יכול לחשוב בשעת מעשה על דברים אחרים, אך באם כוונת האדם בלימוד בתורה היא כדי לקיים רצון ומצוות בוראו ית' - הרי מכיון שידוע שהקב"ה רוצה שישפיע גם על אחרים, הנה גם בעת עסקו בתורה חושב הוא שכוונת לימודו היא בכדי שלאחמ"כ ישפיע גם על אנשים אחרים שיעסקו בתורה, כי זה רצונו ית'.

וא"כ הרי אדם ש"תורתו אומנתו" צריך להיות בטל בתכלית להקב"ה, ובאופן שגם דברים שנראים כהפכים, הנה מעוצם ביטולו להקב"ה יכול הוא לקיים שניהם בב"א.

ה.

ענין עבודת רשב"י, ויבאר אמאי "מסי ר"ש" מה ד"מחי ר"א"

ובזה יובן גם בנוגע לרשב"י שהיתה תורתו אומנתו, דמצד עוצם ביטולו להשי"ת, הי' יכול לחבר גם דברים הפכים.

ובזה יבאר מה דאיתא בגמ' (שבת לג, ב) שכשרשב"י ובנו יצאו מן המערה לאחר י"ב השנים, ראו כיצד אנשים מתעסקים בחרישה וזריעה, "אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהם, מיד נשרף". אך לאחר השנה הי"ג, כשיצאו מן המערה, אזי "כל היכא דהוי מחי ר"א הוי מסי ר"ש", א"ל בני די לעולם [בעוסקי תורה. רש"י] אני ואתה".

דלכאו' אינו מובן: אפי' אם "די לעולם אני ואתה", הרי עדיין אמאי "מסי ר"ש", הלא האנשים האלו "מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה" וא"כ צדק ר"א במה ד"מחי"?

אלא דע"פ משנת"ל יובן, דמעיקרא סברו ר"ש ור"א דאם עוסקין רק ב"חיי שעה" א"א להעלות את עניני העולם ולזככם, ד"איך יעלהו למעלה והוא עצמו מקושר למטה", ולכן "כל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף".

אך לבסוף הבין ר"ש שכדי שהעולם יתברר ויזדכך "די לעולם" ש"אני ואתה" עוסקין בתורה עד ש"תורתן אומנתן" וע"י שעסקם בתורה הוא בכוונה שעי"ז יוכלו להשפיע גם על האנשים ד"כרבי וזרע" (לי הגמ' שם) ללמוד תורה באופן כזה, הרי בזה די שגם שאר בני האדם יכולים להתעסק ב"חיי שעה" ולהעלותם ולבררם, וא"כ אדרבה "הוה מסי ר"ש" שריפא ותיקן, והעלה את עניני העולם להיות מכון ודירה לשבתו ית'18.

וראה לקו"ש ח"ג עמ' 1005.

18) ולא רק היכא ד"מחי ר"א" בנו, כ"א "אמר איכא מילתא דבעי לתקוני" (שבת שם בסוף העמוד).

ו.

מיישב שפיר אמאי דוקא רשב"י הוא בעל המימרא ד"כתר שם טוב עולה על גביהן"

ובזה יבואר לנו כמיין חומר למה דוקא רשב"י הוא בעל המימרא ד"כתר שם טוב עולה על גביהן", די"ל דהכוונה ב"שם טוב" כאן היא ל"שם טוב" שבלמוד התורה עצמו¹⁹.

שגם אלו ש"תורתם אומנתם" יהי' אצלם הענין דמעשים טובים בזה שיתעסקו עם אנשים אחרים שגם הם ילמדו תורה ב"אופן ד"תורתם אומנתם".

והיינו שאם "על גבי²⁰ ה"כתר תורה" שמוכתר בו ע"י שלומד תורה בעצמו באופן ד"תורתו אומנתו" ה"ה מוכתר "על גביו" גם ב"כתר שם טוב" - שבלמודו מתעסק הוא גם עם אחרים, הרי אז הוא "עולה" ולימודו הוא בשלימות.

ז.

גילוי ענינו דרשב"י ביום הסתלקותו

מעלה זו של רשב"י שמעוצם ביטולו להקב"ה אין סתירה בין זה ש"תורתו אומנתו" לאלו ה"המניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה", ה"ה בהדגשה ביותר ביום הסתלקותו - ל"ג בעומר:

איתא בזוהר (אד"ז רפז, ב. וראה גם שם רצא, א) שביום הסתלקותו ביחד עם זה שאז השיג השגות הכי נעלות ברזין דאורייתא, גילה לתלמידיו "מלין קדישין דלא גליאן עד השתא".

דאף שמצינו גם בעוד תנאים שעסקו ברזי תורה, הנה חידושו ומעלתו דרשב"י היתה בזה שגילה רזי תורה גם לאחרים. ועד שביום הסתלקותו גילה רזין נעלים ביותר.

והטעם לזה שרשב"י דווקא הוא זה שגילה רזי תורה, כי מצד עוצם ביטולו להקב"ה, הנה כמו שאצלו ית' אין הפכים²¹, הרי גם אצל רשב"י הי' עד"ז, שיכול הי' לגלות גם הדברים הכי נעלים.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 303 ואילך)

(20) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 1214 ואילך. ובלקלוי"צ לזח"א ע' כב: מהלשון וכש"ט עולה על גביהן משמע שהוא למטה מהג' כתרים אלא שעולה על גביהן.

(21) ראה שו"ת הרשב"א סי' תיח. הובא בס' החקירה להצ"צ ע' 68.

(19) עיין גם פיה"מ להרמב"ם כאן. ולהעיר מלקו"ת סוכות (פג, א) דכתר שם טוב הו"ע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"; שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתקה בלקו"ש ח"ד עמ' 1215 הערה 13) דכש"ט הו"ע הריקודים בשעת הקפות (שמחת התורה).

וע"פ המבואר בפנים יש לתוון מאמר זה דרשב"י עם מאמר הנ"ל הערה 35 - כי "כתר שם טוב" הוא (גם) פרט במעלת התורה.

זכאה חולקי יומא דיין

ביאור ענין ומעלת
ל"ג בעומר

היא מאירת עינינו

רמז ליום ל"ג בעומר בהפס' "עד הגל הזה"

"גל" אותיות "ל"ג (בעומר) – יבאר דמהות ל"ג בעומר, שבו גילה רשב"י "מילין קדישין דלא גליאן עד השתא" מרומז ב"עד ה"גל" הזה"

א. ארז"ל (ראה תענית ט, א. זח"ג רכא, א) "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". ועפ"ז מוכן, שגם מהותו של ל"ג בעומר מרומז בתורה.

והנה עיקר ענינו דל"ג בעומר הוא זה שהוא יום פטירתו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, ועפ"ז מוכן שגם ענינו העיקרי של רשב"י מרומזת ומבוארת בתורה.

ומבאר רבינו הזקן (בעל התניא והשו"ע) (בסידור עם דא"ח דש, גואילך) דבפסוק "עד הגל הזה" (תולדות לא, נב) נרמז הענין דל"ג בעומר, ד"גל" אותיות "לג".

ויש להבין איך מרומזת בפסוק זה מעלתו וחידושו דרשב"י?

ב. ויש לבאר זה, בהקדים מעלתו וחידושו של רשב"י:

אף שמצינו שהרבה תנאים עסקו ב"רזי תורה" אך הם לא לימדו אותם, ועסקו בזה רק לעצמם (זח"ג קה, ב. וראה פסחים קיט, רע"א. חגיגה יג, א). ועד ששנינו (רפ"ב דחגיגה) "אין דורשין במרכבה [אפי'] ביחיד אלא א"כ כו'". וחידושו דרשב"י היתה בזה שלא רק שעסק ברזי תורה בעצמו אלא גם גילה אותם לאחרים.

ועד שביום הסתלקותו, לא רק שהוא עצמו השיג השגות גבוהות ביותר ברזי תורה, אלא גילה גם לתלמידיו "מלין קדישין דלא גליאן עד השתא" (אד"ז רפז, ב).

ואף שגם אז גילה לתלמידיו בלבד, ואף בתלמידיו גופא "נפקו כולהו" ונותרו רק יחידים, וגם ביניהם היו חילוקים ("רבי אבא יכתוב, ורבי אלעזר ברי ילעי, ושאר חברייא ירחשונו בלבייהו" (אד"ז שם)) – מ"מ, הרי רשב"י הורה אז לכתוב את ה"מלין קדישין", דע"י שכתבום אז, נתגלו לאחר מכן לכל ישראל, ועד ד"יתפרנסון מהאי חיבורא דילך" (תקנ"ז ת"ו בסופו) – שיכולים להבין ולהשיג רזי תורה אלו.

ולכאורה תמוה הדבר ביותר:

הרי החלק דפנימיות התורה, נקרא בתורה בשם "רזין דאורייתא" – והיינו, שע"פ תורה הם דברים שעליהם להיות באופן של "רוז" (סוד והעלם), ועד שאפי' בזהר (רע"מ פנחס רכו, א) איתא "צריך לכסאה רזין דאורייתא", וכיצד גילה אותם רשב"י?

ג. ויש לבאר זה בהקדים ביאור הכתוב "עד הגל הזה", דכשרצו יעקב ולבן לעשות מחיצה ביניהם עשו "גל" שישמש כמחיצה ביניהם.

ולכאו' יש להבין למה השתמשו ב"גל" דווקא?

אלא שב"גל" ישנם ב' תכונות הפכיות: דאף שה"גל" משמש כהפסק בין עבר אחד לשני, אך לאידך - מזה שה"גל" מורכב מאבנים בודדות שמניחים אותם א' על השני (ולא כ'חומה' שאבני' מחוברות), מובן שאינו מפסיק לגמרי מין שני הצדדים.

ולכן השתמשו ב"גל" דווקא להראות, שאף שבכללות לא יעברו מעבר אחד להשני, אבל רק "לרעה אי אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא" (פרש"י עה"פ).

והיינו, ש"גל" מראה שההפסק בין שני הצדדים אינו הפסק אמיתי, ולפעמים כשהעברה היא לטובה, מותר וצריך לעבור מצד א' למשנהו.

ד. ועפ"ז יובן זה שרשב"י גילה גם "רזין דאורייתא".

כי הא דחלק זה שבתורה צריך להיות באופן של "רוז" ולא בגילוי, אינו דבר החלטי שכך צריך להיות תמיד, אלא זה כמו "גל" שלפעמים ולצורך מותר וחייבים לגלות גם חלק זה שבתורה.

וכדחזינן שכן יהי' לעתיד לבוא, שמכיון שאז יקויים היעוד (צפני' ג, ט) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא תהי' עוד כל נתינת מקום "לרעה" ח"ו, תבטל יחד עם זה המחיצה שבין פנימיות התורה וגליא דתורה, וגם פנימיות התורה תבוא לידי גילוי.

ולכן רשב"י – ששרשו מבחי' משיח (סידור עם דא"ח שם שז, ב) גילה גם את פנימיות התורה, וחברה עם גליא דתורה, באופן כזה, שאין כל חשש להיפך הטוב ח"ו; ואדרבה, גילוי פנימיות התורה שחידש יביא את הטובה הגדולה ביותר – הגאולה העתידה ע"י משיח צדקנו.

תורתו מגן לנו

לג

ועפ"ז יובן שבפסוק "עד הגל הזה" מרומזת מהות מעלת יום זה, דביום פטירתו של רשב"י גילה את הסודות הכי נעלות (כנ"ל), דעי"ז נזכה לגאולה העתידה שאז יתגלו "סוד טעמי" ומסתר צפונותי" (רש"י שה"ש א, ב) ויקויים "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, ח).

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ה עמ' 129 ואילך)

בשנת תר"ד חל ל"ג בעומר ביום השלישי בשבוע, ובהיות כי ביום השני חל תענית שני בתרא (ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב), ישבו הרבנים המפורסמים רבי נחמי' מדובראָוונע (בעמ"ח שו"ת דברי נחמי'), רבי אייזיק מוויטעבסק ורבי יצחק אייזיק מהאָמליע בבי"ד ופסקו — בתור הוראת שעה — שלרגלי שמחת הרבים לא יסיימו את התענית ואחר מנחה גדולה יקיימו את המנהג הקבוע בסעודת החג.

בשנה ההיא היתה חגיגת ל"ג בעומר בשמחה כפולה ומשולשת.

הרה"ת רבי הלל מפאריטש אף כי הסכים עם הרבנים הגאונים הנ"ל והשתתף בחזרת המאמרים, בהניגונים והריקודים מ"מ גמר תעניתו, ורק אחר תפלת ערבית שתה כוס חמין.

בלילה ההוא בהתועדות זקני החסידים, הרבה הרי"א מהאָמליע לתבוע מר' הלל על אשר הוא מרבה בהידורים, וכיאר את המאמר "כל יתר כנטול דמי". הרה"ת ר' הלל בכה במרירות גדולה, ומתוך כבי' בדמעות שליש התחנן אל הרה"ת רי"א אשר לא יאשים אותו על זה, ולא יחשוב עליו עון שהוא עושה מפני יוהרא וגסות הרוח ח"ו.

שעה ארוכה דיבר אז הרה"ת בהתרגשות ובתחנונים, והדברים כולם לא אזכור, ורק זאת הנני זוכר שאמר אשר "בארבעה חדשים שהכינותי את עצמי לכנוס לכ"ק אדמו"ר ליחידות פעלתי אצל הגוף שיהי' בהדרגא דטוב, ולא רק בהדרגא דצדק — ער זאָל זיין גוט און ניט נאָר גערעכט".

גם הנני זוכר שאמר "עס איז אַ עבירה אַוועק געבען די צייט אויף טענות און מענות, יעדער רגע איז טייער" [= זו עבירה לבטל הזמן בטענות ומענות, כל רגע יקר].

(מרשימת כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע - כ' אייר תרנ"ו)

בו ביום פסקו מלמות

”שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר”ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר”מ ור’ יהודה ור’ יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה”

(יבמות סב, ב)

שבע שבתות סוד חמשים

ביאור הא ד”פסקו מלמות” בל”ג בעומר דוקא דהוא מצד מעלת הבחינה השייכת ליום זה – הוד שבהוד

בטור (סי’ תצג הובא בשו”ע שם. מהמאירי יבמות סב, ב) איתא ש”בו ביום פסקו מלמות” והיינו שבל”ג בעומר פסקו תלמידי ר”ע מלמות.

והנה מדיוק הלשון שתלמידי רבי עקיבא “פסקו למות” בל”ג בעומר “פסקו מלמות” משמע שלולי העניין דל”ג בעומר היה ח”ו נמשך עונש זה, וע”ד מ”ש “ותעצר המגיפה” (ע”י הקטורת) שלולי הקטורת היתה המגיפה נמשכת ח”ו.

ולכאורה, אינו מובן על איזה סוג תלמידים נאמר שבל”ג בעומר “פסקו מלמות”: אם מדובר אודות התלמידים שהיתה הנהגתם רצויה, הרי עליהם אין שייך הלשון “פסקו מלמות”, כי מאחר שהנהגתם היתה באופן המתאים הרי לא היה מגיע להם עונש ח”ו. ואם הכוונה שגם אותם התלמידים ש”לא נהגו כבוד זה בזה” פסקו למות בל”ג בעומר (אע”פ שלא שינו את הנהגתם), הנה מאחר והיה מגיע להם העונש, מדוע באמת פסקו מלמות?

אלא, בהכרח לומר שהתלמידים ש"פסקו מלמות" שינו את הנהגתם, ואעפ"כ אתי שפיר דיוק הלשון "פסקו מלמות" – כי שינוי הנהגתם גופא היה כתוצאה מהעילוי דל"ג בעומר ולא בכח עצמם. והיינו, שבכח עצמם היו ממשיכים הם בהנהגה בלתי רצויה ("לא נהגו כבוד זה בזה"), אלא שגודל העילוי דל"ג בעומר פעל אצלם שינוי ההנהגה, ולכן מודגש הלשון "פסקו מלמות", כי מצד עצמם (לולי ההתעוררות דל"ג בעומר) היו ראויים לעונש זה, מאחר שלא היו משנים את הנהגתם הבלתי רצויה.

וביאור העילוי המיוחד דיום ל"ג בעומר שפעל השינוי אצל התלמידים (הגם שהיה זה קודם הסתלקות רשב"י ביום זה), הנה נתבאר בדרושי חסידות (סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר דש, א ואילך) דזה שרשב"י נסתלק בל"ג בעומר הוא מפני העילוי שביום זה, שאז מאירה בחינת "הוד שבהוד", ומצד העילוי שביום זה שינו תלמידי ר"ע הנהגתם.

וביאור הענין, דהנה כללות הענין של ספירת העומר הוא המשכת המוחין למדות, והיינו עבודת תיקון המדות, שתהיה הנהגתן כדבעי. דבהמדות מצד עצמם, הנה יכול להיות שמצד מידת החסד ישפיע גם למי שאינו ראוי, ועד"ז מצד מדת הגבורה יכול למנוע ההשפעה גם למי שראוי, וכדי שהמדות יהיו כדבעי הוא דוקא ע"י המשכת המוחין למדות, שהמידות יהיו כפי הנהגת השכל.

והנה, עם היות שישנם שבע מדות הרי עיקר המדות הן חמש (סידור עם דא"ח, שם), ונמצא שבהוד שבהוד (היום החמישי בספירה החמישית) הוא גמר בירור עיקר המדות שיהיו כפי הכוונה העליונה. וזהו הטעם לשינוי ההנהגה דתלמידי ר"ע ביום זה, דמה ש"לא נהגו כבוד זה בזה" היה זה מצד תוקף המדות, ועיקר התיקון בזה (שהמדות יונהגו ע"פ השכל) היה בל"ג בעומר – "הוד שבהוד", ועי"ז יכולה להיות ההנהגה באופן שנהגו כבוד זה לזה.

(ע"פ 'תורת מנחם' - התועודיות ה'תשמ"ב ח"ג עמ' 1429)

תורת א-ל על לבך חרושה

ב' אופנים בלימוד התורה, והאופן הרצוי – הבא ע"י לימוד פנימיות התורה

א. בסיפור זה אודות הנהגת תלמידי ר"ע ד"לא נהגו כבוד זל"ז", יש לבאר אופן התיקון הנדרש בכדי לשלול הנהגה זו.

דהנה, כדי לתקן הענין ד"לא נהגו כבוד זל"ז", ודאי לא מספיק, שיתחילו בפועל לנהוג כבוד זב"ז, כי הרי זה שלא נהגו כבוד זב"ז הי' רק תוצאה ומסוכב ממהו עמוק יותר שהיתה הסיבה להנהגה הלא טובה. וא"כ כדי לתקן הדבר צריכים לתקן את הדרוש תיקון מיסודו ושרשו, ועי"ז תתבטל המדה הלא טובה ממילא.

ויש לבאר הסיבה להנהגה זו, ואופן התיקון לזה:

דהנה איתא במדרש (במדב"ר פ"ח, כא) בנוגע לדוד המלך ש"הקים עולה של תורה". דלשון "עולה של תורה" מורה על הענין דקבלת עול מלכות שמים שבלימוד התורה.

ולכאור' התורה היא "חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ומובנת גם בשכל אנושי, ומה ענין קבלת עול וביטול, ללימוד התורה?

אלא דיוכן זה ע"פ מארז"ל (ג"כ בנוגע לדהמע"ה) (סנהדרין צג, ב) "וה' עמו שהלכה כמותו", והיינו, שבכדי שתהי' "הלכה כמותו" צריך להיות "ה' עמו", להיות קשור עם הקב"ה.

נמצא, שבלימוד התורה לא מספיק ללמוד רק מצד השכל שבה, אלא צריך ללמוד מתוך קבלת עול ויראת שמים, ולזכור תמיד שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

וזהו "עולה של תורה" שלימוד התורה צריך להיות גם עם קבלת עול וביטול ל"נותן התורה".

ב. אך לכאור' עדיין השאלה במקומה עומדת, דמה נוגע כל כך ענין הביטול שבתורה, ולמה לא מספיק ללמוד מצד השכל, וכי איזה חסרון יכול להיות בזה?

והענין בזה:

כאשר הגישה ללימוד התורה היא מתוך ידיעה והכרה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ובמילא, החיות וההתלהבות בהלימוד היא (לא מצד הרגש עצמו, ישות וגאווה ח"ו, אלא) מזה שלומד ומבין ומחדש בחכמתו של הקב"ה – בודאי לא יתרעם על כך שחבירו מצליח בלימוד התורה יותר ממנו, ולא עוד אלא שאפילו אם יפריך חבירו את דבריו ויוכיח לו שטעה בדבריו, הרי, לא זו בלבד שלא יקפיד ויכעס עליו, אלא אדרבה, יודה לו על כך שהצילו מטעות, והעמידו על האמת בתורת ה';

וכשלימוד התורה הוא באופן כזה – אזי ההנהגה בין התלמידים היא באופן (שלא זו בלבד שאין נתינת מקום לקנאה ושנאה, אלא אדרבה) נוהגין כבוד זה בזה.

משא"כ כאשר אין נרגש אצלו שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, אזי אפשר שגישתו ללימוד התורה תהי' מתוך מחשבה ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", הרגש עצמו – הוא שואל קושיא, מתוך תירוקן, ומקשה על דברי פלוני, וכתוצאה מזה נעשה אצלו רגש של ישות, ולפעמים גם גאווה. ואז, כשיבוא חבירו ויעמידנו על טעותו, או אפילו רק יוכיח שביכלתו לומר תירוקן טוב יותר, שעיי"ז ממעט בדמותו, ה"ה יכול לבוא לידי קפיידא וכעס ח"ו, שכן, עד עתה הי' סבור שבכחו ועוצם ידו פעל גדולות ועשה חיל בתורה, וכיון שבא פלוני ומראה שהיתה לו טעות מעיקרא, ה"ה מקפיד וכועס עליו;

וכשלימוד התורה הוא באופן כזה – אזי ההנהגה בין התלמידים היא באופן של העדר נתינת כבוד ("לא נהגו כבוד") זה לזה.

ומכאן, עד כמה חשובה הביטול והקב"ע בלימוד התורה, דבלי זה יכולים לבוא להנהגה של העדר נתינת כבוד.

[ולהעיר, שהאמור לעיל בודאי לא שייך אצל תלמידי רבי עקיבא, שאצלם היתה ההנהגה של העדר נתינת כבוד זה לזה מצד שרש הגבורות ודינים דקטנות כפי שהם למעלה (ראה פע"ח שער ספיה"ע פ"ז. שער הכוונות ענין ספיה"ע דרוש יב), אלא שלאחרי השתלשלות המדרגות למטה מטה ה"ז בא באופן של קפידא כפשוטה (וראה לקמן עמ' מא בארוכה, ביאור הענין ד"לא נהגו כבוד" שה" בתלמידי ר"ע)].

ג. והנה, בכדי שבלימוד התורה יהי נרגש שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, הוא בעיקר ע"י לימוד פנימיות התורה:

דהנה, החילוק העיקרי שבין לימוד גליא לתורה ללימוד פנימיות התורה – שבלימוד גליא לתורה, אף שיודע שזוהי תורתו של הקב"ה, חכמתו ורצונו ית', מ"מ, בהלימוד עצמו ה"ה לומד אודות דברים גשמיים כי התורה "נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה שהן רוב מצוות התורה ככולן והלכותיהן" (ל' התניא פ"ד), וכמו "שנים אוחזין בטלית", "המחליף פרה בחמור" וכיו"ב. וממילא, צריך הוא ליגיעה רבה בכדי שיורגש בהלימוד שזוהי חכמתו ורצונו ית'. משא"כ בפנימיות התורה, שהלימוד עצמו הוא בנוגע לעניני אלקות. [וע"י שמרגיש בנפשו (ע"י לימוד פנימיות התורה) שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ממילא נרגש זה גם בלימוד חלק הגליא לתורה, כפשוט].

ועפ"ז מובן, שבין חמשת התלמידים (ש"העמידו תורה") עצמם – גדלה ביותר מעלתו של רשב"י. דהרי, עיקר חידושו של רשב"י הוא בלימוד פנימיות התורה, (דאף שלמד גם גליא לתורה, הנה) עיקר לימודו הי' בפנימיות התורה.

ומזה מובן שעיקר ושלימות הענין דלימוד התורה מתוך קבלת עולו ית' (שקשור עם פנימיות התורה, כנ"ל), נעשה ע"י רשב"י.

(ע"פ 'תורת מנחם' - התוועדויות ח"ג עמ' 72 ואילך)

נגלו לך מצפונים . . תקנת כמה תיקונים

שייכות ב' הענינים דיום ל"ג בעומר – תלמידי ר"ע פסקו מלמות, ויום ההילולא דרשב"י – בנוגע להוראה מהם למעשה בפועל, בהענין דאהבת ישראל

השמחה דיום ל"ג בעומר היא בסיבת ב' ענינים שארעו בו: א) תלמידי ר"ע, שמתו משום ש"לא נהגו כבוד זה לזה", פסקו מלמות (יבמות סב, ב. ובמאירי שם). ב) יום ההילולא ("יום שמחתו") דרבי שמעון בר יוחאי.

ויש לבאר השייכות ביניהם, בנוגע להוראה למעשה בפועל שיש ללמוד מענינים אלו:

דהנה, הא דרשב"י אמר על ל"ג בעומר שהוא "יום שמחתו" (ראה זח"ג רפז, ב. פע"ח שער ספה"ע פ"ז. ובכ"מ), הוא מפני שביום זה השלים את השליחות שהטיל עליו הקב"ה לפעול בעולם – לגלות את פנימיות התורה:

דהנה, את התורה נתן לנו הקב"ה בטובו, בכדי שתהי' "מורה-דרך" לבנ"י כיצד להתנהג בחיי היום-יום. ולצורך זה, הנה עד זמן מסוים הי' די בכך שנתגלה רק חלק מהתורה, אבל משהגיעו זמנים קשים, והי' צורך בתוספת כח כדי שיוכלו בנ"י לעמוד ביהדותם ולהתנהג ע"פ הוראות התורה – ניתנה רשות לרשב"י להתחיל ללמוד עם בנ"י גם נסתר דתורה ("רוזין דאורייתא").

העובדה שחלק זה בתורה הי' נסתר, מורה, שלמרות היוקר שבכל התורה, יש בחלק זה חשיבות מיוחדת, ומשום כן לא הי' ראוי לגלות זאת; אמנם, כאשר הקב"ה הראה את אהבתו לבנ"י במידה גדולה יותר, להנחות אותם בדרך העולה בית א-ל גם בעתים קשים – התבטא הדבר בכך שצוה להתחיל לגלות גם את החלק העמוק ביותר בתורה, נסתר דתורה. וזו היתה שליחותו של רבי שמעון בן יוחאי, והיא נשלמה ביום ל"ג בעומר.

וענין זה הוא המשך ותוצאה של הענין הראשון שהי' בל"ג בעומר – שבו קיבלו תלמידי ר"ע על עצמם לנהוג באהבה איש לרעהו, ולכן "פסקו מלמות":

רצונו של הקב"ה הוא שילמדו מדרכיו וילכו בהם, כמארוז"ל (ספרי עקב יא, כב) "מה הוא רחום אף אתה רחום"; כשם שרצונו של הקב"ה להיטיב לכל, כך צריך כל איש ישראל, וכל אדם בכלל, להיטיב עם סביבתו.

וענין זה התגלה והתבטא בשליחותו של רשב"י – שצריך להיטיב עם הזולת לא רק ביחס לענינים הגלויים, לא רק בעניניו שאינם יקרים כ"כ, אלא בכל הענינים, עד לענינים הקשורים עם עומק נשמתו, "רוזין דנשמתא" – את הכל עליו ליתן כדי לעשות טובה ליהודי, להזולת.

(ע"פ תורת מנחם - התוועדויות חכ"ח עמ' 88)

אות הקשת לא נראה

סימן לביאת המשיח

ביאור מחודש בטעם המשחק בקשת בל"ג בעומר – למעליותא

ידוע מנהג ישראל (ש"תורה הוא") שבל"ג בעומר יוצאים אל השדה ומשחקים בקשת.

ובביאור טעם המנהג – הנה, איתא בספרים (בני יששכר מאמרי חודש אייר מאמר ג' (ענין ל"ג בעומר) אות ד') שכיון ש"כל ימיו של רשב"י לא נראתה הקשת בענן", לפי ש"היה זכותו מגין על הדור ולא היה צריך להראות הקשת בענן" (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב, ובפני משה שם), לכן, ביום הסתלקותו של רשב"י, ל"ג בעומר, משחקים בקשת, בכדי להראות שמאז הסתלקותו של רשב"י יש צורך בקשת.

אבל, לפי טעם זה נמצא, שהמשחק בקשת בל"ג בעומר הוא סימן לענין שאינו טוב, דהרי הצורך בקשת מורה על מעמד ומצב בלתי-רצוי.

ויש לבאר באו"א את הסימן דקשת למעליותא (ראה גם בני יששכר שם), ע"פ מ"ש בזהר (ח"א, עב, ב) "לא תצפי לרגלי דמשיחא עד דיתחזי האי קשת . . בגווני נהירין . . וכדין צפי לי למשיח", והיינו, שראיית הקשת בגוונין נהירין הוא סימן שהגיע הזמן דביאת המשיח.

וכיון של"ג בעומר הוא יום ההילולא דרשב"י, שעל ידו היתה התחלת ההתגלות דפנימיות התורה, שזוהי ההכנה וההקדמה והכלי לביאת המשיח (וכאגרת מורנו הבעש"ט הידועה (כתר שם טוב בתחילתו)), לכן נוהגים לשחק ביום זה בקשת, לרמוז על הקשת בגוונין נהירין שראייתה היא הסימן ל"רגלי משיחא".

הוראה בעבודת ה' – כח הביטול

לימוד הוראה מזריקת החץ ע"י מתיחת הקשת, נתינת הכח מל"ג בעומר לעבוד את ה' בביטול כדבעי

בנוגע למנהג ישראל הידוע, שבל"ג בעומר יוצאים אל השדה ומשחקים בקשת, יש לבאר ההוראה מענין הקשת בעבודת האדם:

דהנה, רואים במוחש שבכדי שזריקת החץ ע"י הקשת תהיה בריחוק מקום יותר, צריכים למתוח את חוט המשיכה (היתר) למטה יותר, קרוב לעצמו יותר, וככל שתהיה משיכת היתר למטה מטה יותר, וקרוב לעצמו יותר, יגיע החץ רחוק יותר.

והענין בעבודת ה' – שמשיכת יתר הקשת למטה יותר וקרוב ללבו יותר, מורה על ביטול ושפלות עצמו, ועי"ז מגיע החץ רחוק יותר, לבטל ולהכניע גם את האויב הנמצא בריחוק מקום.

ודוגמתו בנוגע ללימוד התורה – שההכנה ללימוד התורה היא הביטול ושפלות עצמו, לידע שאין זה "כחי ועוצם ידי", אלא בכחו של הקב"ה, ועי"ז נעשה לימוד התורה כדבעי למהוי. וכפי שאומרים (בתפילת "אלקי נצור") "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועי"ז) פתח לבי בתורתך". ובמילא, ככל שיתוסף בקיום הענין ד"נפשי כעפר לכל תהיה", יתוסף בקיום הבקשה שלאח"ז "פתח לבי בתורתך" באופן טוב וקל יותר.

והנתינת-כח לזה היא בל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י, שעיקר ענינו הוא פנימיות התורה – כי ע"י פנימיות התורה ניגשים גם ללימוד נגלה דתורה מתוך ידיעה והכרה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ופשיטא – שלילת הענין ד"כחי ועוצם ידי", ע"י הביטול ושפלות עצמו), ומתוך יראת שמים, שאז הלימוד הוא כדבעי למהוי.

(ע"פ 'תורת מנחם' - התוועדויות ח"ג עמ' 80)

בשבתו עם חברים

כיצד לא נהגו תלמידי ר"ע כבוד זה בזה

יקשה כיצד יתכן שכ"ד אלף תלמידי רע"ק מתו בפרק א' רק מצד זה שלא נהגו כבוד זב"ז; יקשה עוד, כיצד לא נהגו כבוד זב"ז בהיותם תלמידי רע"ק; יבאר דבא דוקא מצד תוקף אהבתם זל"ז; יקשה ע"פ משנת"ל אמאי נענשו; יבאר ע"פ הירושלמי דעונשם בא בפרק א' משום הצטרפות עין-הרע; יוסיף בהפלות מעלת אהבת ישראל דרשב"י

א.

יקשה כיצד יתכן שכ"ד אלף תלמידי רע"ק מתו בפרק א' רק מצד זה שלא נהגו כבוד זב"ז

ידוע סיפור הגמרא (יבמות סב, ב. וראה ג"כ ב"ר פס"א, ג. קה"ר פ"א, ו), ש"שנים עשר אלף זוגים¹ תלמידים היו לו לרבי עקיבא. . . וכולן מתו בפרק אחד (בין פסח לעצרת)² מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, ובל"ג בעומר — "פסקו למות" (מאירי יבמות שם "קבלה ביד הגאונים כו" (וראה אוצר הגאונים ליבמות שם). טושו"ע א"ח סתצ"ג ס"ב (וראה שם ס"א). שו"ע אדה"ז שם ס"ה).

ולכאורה סיפור זה דורש ביאור:

דבר פשוט הוא, שכל תלמידים אלו — בריבוי גדול של כ"ד אלף — לא באו ונעשו תלמידיו ביום (בפרק) אחד, כי אם במשך כו"כ שנים³, והיינו, כאשר התחיל רע"ק ללמוד עם

(2) יבמות שם. קה"ר שם.

(3) ראה כתובות סב, סע"ב ואילך.

(1) כ"ה בגמ' לפנינו. ובמס' יבמות עם שינויי

נוסחאות כו' (ירושלים, תשמ"ו) הובאה גירסא

"זוג", "זוגות".

תלמידים ונתפרסמו שמו ותורתו בעולם, התחילו לנהור אליו תלמידים, ובמשך הזמן הלך וגדל מספרם, עד שהיו לו כ"ד אלף תלמידים.

וכמו"כ מובן, שאופן הנהגתם של כל התלמידים לא נשתנה בבת אחת למצב של "לא נהגו כבוד זה לזה", כי אם מדרגא לדרגא כו'.

ותמוה ביותר: מדוע נעשו כולם ב"פרק אחד" — הרי דוחק הכי גדול לומר שבתקופה קצרה זו של "פרק אחד" (בין פסח לעצרת) נתמלאה סאתם של כל הכ"ד אלף תלמידים בב"א ועד כדי להענש בעונש מיתה?

ועכצ"ל שבפרק זמן זה אירע דבר מיוחד שבגללו "כולן מתו" ב"פרק" זה.

ב.

יקשה עוד, כיצד לא נהגו כבוד זב"ז בהיותם תלמידי רע"ק ויבאר דהוא דוקא מצד תוקף אהבתם זל"ז

ויש לומר בזה — בהקדים ביאור כללות הענין שתלמידי רע"ק "לא נהגו כבוד זה לזה", דלכאורה תמוה:

הרי רבם של תלמידים אלו, רבי עקיבא, הוא התנא שהדגיש את גדול הפלאת המעלה של אהבת ישראל — "ואהבת לרעך כמוך" — רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה" (קדושים יט, יח ובתו"כ (פרש"י עה"פ). וא"כ, יפלא מאד שדוקא תלמידיו "לא נהגו כבוד זה לזה" — היפך הענין דאהבת ישראל (הוראה עיקרית ויסודית בתורת רבם)?⁴

ונת' במק"א (לקו"ש ח"ז ע' 342 ואילך. חכ"ב ע' 139 ואילך), שאדרכה — דוקא היותם תלמידי רע"ק גרם לכך "שלא נהגו כבוד זה לזה". והביאור:

אמרו חז"ל (ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. תנחומא פינחס י. תניא בהקדמה) שאין דיעותיהם של בני אדם שוות. וכמובן שכן הוא בנוגע לכ"ד אלף תלמידי רע"ק, שכאו"א מהם השיג תורת רע"ק לפי דרכו ודעתו⁵, ובשיקול הדעת שלו מסקנתו שבודאי כפי שהשיג הוא כן הוא הפירוש האמיתי בדברי רע"ק; ולכן כאשר שמע שחבירו לומד את דברי רבו באופן שונה — ובלתי נכון לפי דעתו — לא הי' יכול לנהוג בו כבוד והערכה — שהרי הוא לומד את דברי רבו באופן מוטעה!

ונהגת כבוד זה לזה מן השפה ולחוץ בלבד — מובן שאין זה שייך בתלמידים של רע"ק, כי בודאי היו "אנשי אמת"⁶ ו"תוכם כברם" (ל' חז"ל ברכות כח, א. ועוד), ולא היו יכולים להתנהג באופן ד"אחד בפה ואחד בלב" (ע"ד פרש"י וישב לו, ד[7]).

4 ולכאורה דוחק לומר שמאמר זה נאמר ע"י רע"ק לאחריו (ומצד) מיתת תלמידיו על שלא נהגו כבוד זל"ז.

5 ראה אבות (פ"ב מ"ח לגירסת אדה"ז בסדרו

6 ראה פסחים קיג, ב. ב"מ מט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ו.

7 ראה לקו"ש ח"ז שם הערה ד"ה אנשי אמת.

8 (מ"ט) ואילך) ה' תלמידים היו לו לריב"ז. א"ל צאו וראו כו' — וכאו"א אמר דברים שונים,

ונמצא, שדוקא היותם "תלמידי רבי עקיבא" היא הסיבה "שלא נהגו כבוד זה לזה": כל אחד מתלמידי רע"ק הי' מסור ונתון בכל נפשו לתורת רבו, עד שלא הי' יכול לסבול שמישהו מפרש תורת רבו שלא כהלכה (לפי דעתו), ובפרט כאשר זה ה"טועה" (בתורת רע"ק) הוא תלמיד רע"ק,

ופשיטא שלא הי' יכול לנהוג בו כבוד⁸.

יתירה מזו: הנהגה זו יש בה תוקף דוקא מצד הוראתו היסודית הנ"ל של רע"ק שאמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה": לולא הוראה זו, יתכן שלא יהי' איכפת להם כ"כ מה שיש תלמיד שאינו משיג תורת רבם לאמיתתה; אבל מכיון שרע"ק רבם לימדם ע"ד מעלת קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", לא הסתפקו בזה שהם עצמם שקדו ועשו חיל בלימוד תורת רבם, אלא, כאו"א מהם השתדל להשפיע על כל שבגדר "רעך" ובפרט תלמידי רבו שגם הם ישיגו תורת רבם באותה הדרך האמיתית (לפי דעתו); ואלה שלא קיבלו זה — לא הי' יכול לנהוג בהם כבוד (ובפרט כבוד כפי הדרוש מתלמידי רע"ק).

ג.

יקשה ע"פ משנת"ל אמאי נענשו

עפ"ז יש להבין לאידך גיסא:

אף שמובן שאין זה הנהגה הראוי' לתלמידי רע"ק, שגם מצד דעותיהם השונות לא הי' צ"ל פגיעה ביחסי הכבוד שביניהם, כי כאו"א הי' לו לתת מקום גם לדעתו של חברו [מכיון שגם זו היא דיעה בתורה, "אלו ואלו דברים אלקים חיים" (עירובין יג, ב. גיטין ו, ב)], לכן הנהגתם ההפכית נחשבה לדבר בלתי רצוי ובפרט לפי ערך מעלתם — מ"מ, איך יתכן לומר שבגלל "חטא" כזה לחוד יענשו בעונש חמור כ"כ, ש"כולן מתו"?

ובפרט שע"פ הנ"ל מובן, שאין המדובר ביחס של זלזול ח"וי⁹ (ואין צריך לומר ענין של העדר האהבה ח"ו — היפך הוראת רבם), אלא העדר הרגש של כבוד אמיתי (שזהו ה"כדבעי" 10 של תלמידי רע"ק), ובזה גופא — מפני "מלחמתה של תורה" שהובטחנו (קידושין ל, ב) ש(אף ש"נעשו אויבים זה את זה" —) "אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר (חוקת כא, יד) את והב בסופה".

יבמות שם.

(10) כתובות סז, רע"א.

(8) ראה קידושין ל, ב ובפרש"י שם ד"ה נעשו

אויבים.

(9) ראה חדא"ג מהרש"א ועץ יוסף לע"י

ויש לומר, שזהו שדייקו רז"ל ש"כולן מתו בפרק אחד" — להשמיענו, דזה שכולן מתו לא הי' רק מחמת חטאם הנ"ל "שלא נהגו כבוד זה לזה", אלא (גם) כתוצאה מענין המיוחד ש"בפרק" זה, הזמן גרם סו"ס למיתתם.

ד.

יבאר ע"פ הירושלמי דעונשם בא בפרק א' משום הצטרפות עין הרע

ויובן זה ע"פ מה שמצינו עוד סיפור ברז"ל שבו מובא לשון זה — "כולן מתו בפרק אחד":

איתא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) "מעשה בעשרים וארבע קריות (קרונות (פנ"מ שם)) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסה בהן עין רע¹¹ ומתו כולם בפרק אחד".

והנה במחז"ל זה נתפרשה הסיבה (היחידה) למיתתם (שמפני שנתאספו הרבה תלמידים, "כ"ד קרונות" — לכן) נכנסה בהן עין רעה.

ויש לומר, שמזה נלמוד בעניננו (שנאמר בו אותו השון (והמסובב) — "כולן מתו בפרק אחד") — שסיבת מיתת תלמידי רע"ק "בפרק אחד" היתה מפני שבפרק זה הגיע מספרם¹² לכ"ד אלף — מספר גדול ביותר [ובזה גופא — במספר של כ"ד¹³, הקשור עם מדת הדין¹⁴ (כמוכונ מ"ש בזה (ח"ג (אדר) קלו, ב. שם (א"ז) רצג, סע"א¹⁵ ע"ד "כ"ד בתי דינין"), וכבסיפור הנ"ל בירושלמי, שהיו כ"ד קרונות], שזה גרם שתכנס בהם עין רעה עד ש"כולן מתו"¹⁶.

פסח לעצרת כי הם ימי הדין. . לכן פגעה בהם אז מדת הדין. . על שלא נהגו כבוד זל"ז, היינו שגם מצד הזמן בשנה הי' מצב של דין (ולהעיר מהנסמן בצנצוי זהר לזח"ב קצ, ב. וראה חדא"ג מהר"ל יבמות שם).

[וראה ח"י לשו"ע או"ח (סצ"ג סק"ג — בשם השבלי הלקט ורבינו ירוחם) עוד טעמים להאבילות דימי הספירה — "לפי שמשפט רשעים. . מפסח ועד עצרת (עדיות פ"ב מ"א). . ועוד שהם ימי דין על התבואה"].

15) וראה תורת לוי"צ (ס"ע יז ואילך). ושם, "כלל הדינין הם כ"ד", ובהמשך הענין מקשר זה עם כ"ד אלף תלמידי ר"ע כו'. ע"ש באורך.

16) ועפ"ז יומתק זה שאח"כ "בא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנה להם" (יבמות שם), כלומר שהמשיך ללמד עם תלמידים אלא ששינה את מקומו — ע"ד המשך סיפור הירושלמי שם, ד"מאותה שעה

11) כ"ה בדפוס ירוש' שתח"י. ואולי צ"ל "רעה".

ועד"ז בדפוס הירוש' עם כל המפרשים "נכנסו בהן".

12) להעיר מכתובות (סב) שם ונדרים נ, א. ואולי י"ל (באו"א קצת), שבפרק זה נתאספו כולם למקום אחד (ע"ד הסיפור בירושלמי שם) — ראה יבמות (ועד"ז בב"ר וקה"ר) שם שתלמידי רע"ק היו "מגבת עד אנטיפרס" — ולכן נכנסה בהן עין רעה כו'.

וראה לקמן הערה 14 שגם הזמן גרם כו'.

13) בב"ר וקה"ר (שם) לפנינו י"ב אלף תלמידיים" (ובתנחומא ח"ש ו — "שלוש מאות תלמידיים"). אבל ביבמות שם י"ב אלף זוגים תלמידיים" (וראה גם כתובות שם שהיו לו כ"ד אלף תלמידיים. ובנדרים (נ, א) כ"ד אלף זוגי תלמידיים). וראה ב"ר שם בהוצאת תיאודור.

14) ראה פע"ח ש' ספה"ע פ"ז. ש' הכוונות ענין ספה"ע דרוש י"ב, ולהעיר ממ"ש שם (וראה מאמרי אדה"ז — פרשיות ח"ב ריש ע' תקצג) שמתו בין

א. אבל להעיר שרע"ק (ת"ק דמתני') פליג ע"ז. וראה ח"י שם.

תורתו מגן לנו

מה

ואין זה סתירה להמפורש בבבלי שמתו מפני "שלא נהגו כבוד זה לזה" — דהא והא גרם ומצטרף: זה "שלא נהגו כבוד זה לזה" מצ"ע אינו חטא גדול כ"כ שייענשו עבורו לברד בעונשו מיתה, כנ"ל, אלא מפני שב"פרק" זה נכנסה בהן עין רעה נענשו אז גם על חטא קל זה "שלא נהגו כבוד זה לזה".

ואולי י"ל שזהו ע"ד שמצינו (מנחות מא, א וברש"י ותוס' שם וראה ב"י לטאור"ח ר"ס כד) 17 שבעידנא דריתחא מענישים גם על העדר הרדיפה אחרי קיום מצות ציצית (אף שאין אדם מחויב לקנות טלית כדי להטיל בה ציצית). ועוד כיו"ב.

ה.

יוסף בהפלאות מעלת אהבת ישראל דרשב"י

והנה סיפור זה אודות תלמידי רע"ק שמתו מפני "שלא נהגו כבוד זה לזה" הוא חלק בתורה, ל' הוראה (ועד שמפני זה נפסק הדין (טוש"ע אור"ח (ודאדה"ז) ר"ס תצג) שנוהגין קצת אבילות בימי הספירה), ומוכן מזה, כי אע"פ שהמדובר בתלמידי רע"ק וגודל מעלתם וי"ל שלכן דקדקו עמהם דוקא על "שלא נהגו כבוד זה לזה" — בכ"ז הובא זה ונלמד מזה בתורה שכאו"א מישראל צ"ל בהשלימות דאהבת ישראל גם במקרים שמצד הדברים ישנה נתינת מקום שלא להתנהג בכבוד כלפי הזולת (בדוגמת המצב של תלמידי רע"ק).

ויש לומר שזה קשור גם עם הטעם (השני) בשמחת ל"ג בעומר 18 — יום "הילולא 19 דרשב"י" (פע"ח שער ספה"ע פ"ז. ובכ"מ), שהוא הי' מתלמידי "האחרונים" של רע"ק (יבמות סב, ב. וראה ג"כ ב"ר פס"א, ג. קה"ר פי"א, ו) (שלמד אתם לאחרי המאורע ד"כולן מתו כו"):

אחד מהענינים המפורשים ברז"ל אודות הנהגת רשב"י היא השתדלותו הרבה והיתירה בענין אהבת ישראל 20, וכדמצינו שתיכף לאחר צאתו מן המערה "אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, אמרו ל' איכא דוכתא דאית ב' ספק טומאה ואית להו צערא לכהנים לאקופי כו" (שבת לג, סע"ב ואילך) והשתדל רשב"י תיכף ותיקן את הדבר.

והרי סיפור מופלא הוא: לאחר היותו י"ג שנה במערה, שבתקופה ארוכה זו לא היתה בידו האפשרות להרכיץ תורה ברבים, לכאורה הי' צריך — לכל לראש — לאסוף תלמידים וללמדם תורה, ובפרט שתורתו אומנתו;

פרש"י מקץ מב, ד. ויגש מד, כט). ועוד.
18 וראה כתבי האר"ז"ל ומאמרי אדה"ז (שנסמנו בהערה 12) שהזמן דיום ל"ג בעומר גורם לביטול הדינים (שגרמו למיתת תלמידי רע"ק). ע"ש.
19 ל' הזהר — ח"ג רצו, ב (ועייג"כ זח"א ריח, סע"א).
20 וראה זח"ב קצ, ב.

עקרוה מיהודה וקבעוה בגליל" (ששינו את המקום שבו נהגו לעבר שנים — מיהודה לגליל) — ראה הערה 12.
ולהעיר — דדרום מקום האהבה וחסד — היפך הצפון משם תפתח הרעה (ירמי' א, יד).
17 ולהעיר ג"כ ממחז"ל השטן מקטרג בשעת הסכנה (ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. ב"ר פצ"א, ט.

ובמקום זה — עסק לברר האם "איכא מילתא דבעי לתקוני", והשתדל לתקן מקום שהי' בו ספק טומאה שגרם צער לכהנים — כלומר: (א) המדובר הי' רק בנוגע למספר של כהנים שהיו צריכים לעבור בדרך זו, (ב) גם הם יכלו ללכת בדרך אחרת, אלא שיהי' להם צער ע"י הטירחא להקיף את הדרך, ואעפ"כ השתדל רשב"י ועסק בעצמו בתיקון הדבר לבטל צער זה! — עד כדי כך גדלה מדת אהבת ישראל של רשב"י!

וי"ל שזהו גם תוכן מאמר רשב"י (סוכה מה, ב) "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", שהנהגתו בענין דאהבת ישראל (ואחדות ישראל) הי' בתכלית העילוי, עד שדאג והודיע והובא זה ונקבע בתורה — אהבה וחיבה שלו (לא רק לבנ"י שהם בדרגת "תלמידי רבי עקיבא" אלא) גם לאלו שיש צורך לפוטרו מן הדין.

וי"ל, שכתלמידו המובהק של רע"ק²¹, מסר עצמו בכל נפשו ומאודו להמשיך הכלל גדול של רבו הגדול בהענין דאהבת ישראל ("זה כלל גדול בתורה"), הרי תיקן בזה את הענין ד"לא נהגו כבוד זל"ז" ע"י תלמידי רע"ק הראשונים, ועוד — בעבודתו ובתורתו הנחיל (דהרב ה"ז אב (ספרי ורש"י ואתחנן ו, ז. ועוד)) לכאו"א מבנ"י את הכח להגיע לתכלית השלימות של אהבת ישראל, כנ"ל.

וכדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק (ברכות ט, א. ושי"ג) — שבדוחק זה דגלות זה האחרון (שסיבת הגליות — שנאת חנם²²), כדאי לסמוך על רשב"י שיפטור את כל העולם כולו מן הדין, ויחיש את הגאולה דכל בני"י ודהשכינתא שבגלותא²³ — גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

(לקוטי שיחות חל"ב עמ' 149 ואילך)

21) ראה גיטין סז, א: מדותי תרומות כו'.

22) יומא ט, ב ובחדא"ג מהרש"א שם ד"ה לא נתגלה². וראה גיטין נה, סע"ב ואילך. לקו"ת מטות

פו, ב. וראה נצו"א לזח"ב שם.

23) כמאמר רשב"י (מגילה כט, א).

הסוגיא (כי מבאר רק תיבות או ענינים בודדים בהסוגיא).

כן להעיר אשר כו"כ דרגות בשנאה זו ובאהבה, ואת"ל שגם בביהמ"ק הא' הי' שנאת חנם (אף שלא בהדרגא דביהמ"ק הבי') תתרוץ הקושיא מ-מחז"ל (ספרי נשא ו, כו. ב"ר פל"ה, ו. ועוד. נת' בארוכה בדרושי הפלגה (תו"ח וכו' ס"פ חז) דכשחבור אפרים (אף שהיו עובדי ע"ז) — מנצח.

ב. בנוגע (מקדש שני ו)גלות זה האחרון. — ולהעיר מהשקו"ט בגמ' שם ע"ד שנאת חנם בביהמ"ק הא'. וצ"ע היש מסקנא בהשקו"ט ומה היא — כי י"ל דמ"ש שם "ההיא בנשיאי ישראל הואי", הכוונה רק שאין הכרח מהכתוב שהיתה אז שנאת חנם אצל כל העם.

[בר"ח (ועוד) שם פי' "ולא בשאר העם". אבל: אין ענינו (בפי' על הש"ס) פס"ד, וגם לא ביאור מסקנת

ניתן להשיג את הקונטרס:

אהל חב"ד ליובאוויטש
ע"י ציון ב"ק אדמו"ר זי"ע
Francis Lewis blvd.
Cambria Heights, NY 11411
718-723-4545

Crown Heights:

הוצאת ספרים קה"ת -
291 Kingston ave.
877-263-7569

▪ **Judaica World**

329 Kingston ave.
1888-258-3242

Borough Park:

היכל מנחם -
1581 52nd St.
718-633-7979

▪ **Biegeleisen** 44-9 16th ave.
718-436-1165

▪ **Sesforim World**

44-3 16th ave. 718-438-8414

Monsey:

היכל מנחם -
51 Park Lane, 845-426-7321

Flatbush:

▪ **Eichler's** 14-1 Coney
Island ave. 718-258-7143

Lakewood:

▪ **Judaica Plaza Shoprite**

1700 Madison ave.
Lakewood, NJ - 870-1
732-942-4500

Baltimore:

▪ **Shabsi's Judaica Center**

1830 Reisterstown rd.
Baltimore, MD 21215
410-358-2200

Toronto:

היכל מנחם - מעיין ישראל -
הרב בערל גולדברג

520 Glengrove ave.
Toronto, ON. 416-291-1599

Montreal:

היכל מנחם -
5253 Hutchison st.
Montreal, QC. 514-739-4321